

PAPA II. JOHN PAUL'UN TÜRKİYE ZİYARETİ (28-30 Kasım 1979)

POPE JOHN PAUL II'S VISIT TO TURKEY
(NOV. 28-30, 1979)

Tuğba BELENLİ* - Togay Seçkin BİRBUDAK**

Geliş Tarihi/Received:08.04.2021

Kabul Tarihi/Accepted:02.06.2020

BELENLİ, Tuğba – BİRBUDAK, Togay Seçkin (2021), "PaPa II. John Paul'un Türkiye Ziyareti (28-30 Kasım 1979)", Belgi Dergisi, S.22, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2021/II, ss. 589-622.

Öz

Katolik ve Ortodoks kiliseleri teolojik konulardaki çeşitli anlaşmazlıklar nedeniyle 1054 yılında karşılıklı olarak birbirlerini aforoz etmişler, bu karar 1964 yılında iptal edilmiştir. Bu, iki taraf için yeni bir diyalog sürecinin başlaması demektir. Diyalog, Papa II. John Paul'un 1979 yılının Kasım ayında Türkiye'ye gelmesi ile devam etmiştir. Roma Katolik Kilisesi ile Doğu'daki Ortodoks kiliselerinin tekrar birleşmesi çabalarını daha fazla ilerletmek, Aziz Andrew onuruna İstanbul'da yapılacak törene katılmak ve ekümenik bir görevi yerine getirmek Papa'nın Türkiye ziyaretinin amacıdır. Papanın Türkiye'ye gelişinden dönüşüne kadar geçen süre hem Türk hem yabancı basın tarafından yoğun bir şekilde takip edilmiştir. Örneğin Papa'nın Türkiye'ye gelirken izlediği hava güzergâhı tartışma konusu olmuştur. En önemli tartışma konusu ise Papa'nın, 1967 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Papa VI. Paul gibi, Ayasofya'da diz çökerek dua edip etmeyeceği olmuştur. Papa II. John Paul'un ziyareti Türkiye'de yoğun terör olayları yaşandığı bir döneme denk gelmiş ve bu yüzden Papayı korumak için olağanüstü güvenlik önlemleri alınmıştır. Papa, diğer ülkelere yaptığı ziyaretlerde kalabalıklar içinde olmuştur. Türkiye'de ise, bir suikast ihtimaline karşın mümkün olduğunca gözlerden uzak tutulmuştur. Öyle ki, kimse Papaya yaklaşmamış, bu da yabancı basında Türk halkının Papa'ya sevgi gösterisinde bulunmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Papa Ankara, İstanbul ve İzmir'de yaptığı kamuya açık konuşmalarda dini fanatizmden endişeli olduğunu ifade etmiş ayrıca İslam'ın monoteist bir din olduğunu, Müslümanların Hz. İsa'yı peygamber olarak tanıdıklarını ve Hz. Meryem'e saygı gösterdiklerini vurgulamıştır. Hıristiyanlık, İslâm ve Musevilik'in tek bir Tanrı'ya inandıklarını vurgulayan Papa aslında bu söylemleriyle dinlerarası diyalogun sözcülüğünü yapmıştır. Terör saldırıları konusundaki tehditlere karşı alınan ve aşırı olduğu yönünde eleştirilen önlemler sayesinde ziyaret sırasında bir aksilik yaşanmamıştır. Papa da ziyaretinin sonunda Türkiye'den mutlu ve memnun ayrıldığını ifade etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortodoks, Katolik, Papa II. John Paul, Patrik I. Dimitrios.

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, tbelenli@gazi.edu.tr. , (https://orcid.org/0000-0002-5923-9222).

**Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, tsbirbudak@gazi.edu.tr. , (https://orcid.org/0000-0001-6750-1334).

Abstract

The Catholic and Orthodox churches mutually excommunicated each other in 1054 due to various disagreements on theological issues, this decision was annulled in 1964. This means the start of a new dialogue process for both sides. Dialogue has continued with the Pope John Paul II. to come to Turkey in November 1979. To further the reunification efforts of the Roman Catholic Church and Orthodox churches in the East, attend the ceremony to be held in Istanbul in honor of Saint Andrew and fulfill an ecumenical mission was the purpose of the pope's visit to Turkey. The period from the arrival of the Pope John Paul II. to his return has been followed intensely by both Turkish and foreign media. For example, air route the Pope took on his way to Turkey has been the subject of controversy. The most important issue of discussion was whether the pope would pray by kneeling in Hagia Sophia like Pope Paul VI. who visited Turkey in 1967. The Pope's visit coincided with a period of intense terrorist incidents in Turkey and so extraordinary security measures were taken to protect the pope. The Pope has been in crowds during his visits to other countries. In Turkey, he was kept out of sight as much as possible in case of an assassination. Such that, nobody could approach the pope, which was interpreted in the foreign press as Turkish people did not show affection for the pope. In his public speeches in Ankara, İstanbul and İzmir, the Pope stated that he was worried about religious fanaticism and emphasized that Islam was a monotheist religion, that Muslims recognized Jesus as a prophet and respected Mary. Emphasizing that Christianity, Islam and Judaism believed in one God, the Pope actually spoke of interfaith dialogue with these statements. Thanks to the measures taken against the threats of terrorist attacks, which were criticized as extreme, there was no setback during the visit. At the end of his visit, the Pope stated that he left Turkey happy and satisfied.

Keywords: *Orthodox, Catholic, Pope John Paul II., Patriarch Dimitrios I.*

Giriş

Türkiye-Vatikan ilişkilerinin tarihine bakıldığında, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Vatikan'ın İstanbul'da Papalık Vekâleti tarafından temsil edildiğini fakat bu kurumun Osmanlı Devleti tarafından resmî olarak muhatap kabul edilmediğini görmekteyiz. Osmanlı Devleti döneminde kapitülasyonlar sayesinde Katoliklerin temsilcisi olan Fransa'nın Lozan Antlaşması'ndan sonra kapitülasyonların kaldırılmasına rağmen bu durumunun devam etmesi ve Papalık Vekilinin Fransız Sefaretinin bir görevlisi olarak görülmesi ise Papalığın itirazına uğramıştır.¹ Osmanlı Devleti Vatikan ile resmî ilişkilerin kurulmasından Fransız himayeciliğinden sonra muhtemel bir Papalık himayeciliği yaşama ihtimalinden dolayı çekinirken, Fransa ise Papalık ve Osmanlı Devleti arasında resmî ilişki kurulmasını dini himayecilik kisvesi altında elde ettiği ayrıcalıkları kaybetmekten korktuğu için istememiştir.² Milli Mücadele'nin başarıyla neticeleneceğinin anlaşıldığı bir noktada, 12 Mart 1337/1921 tarihinde Papa XV. Benova, yeni devletin kurucusu ve lideri Mustafa Kemal Paşa'ya bir mektup göndererek Kafkasya ve Anadolu'da yaşayan Hristiyan unsurlara iyi davranılmasını istemiş, Mustafa Kemal Paşa da gönderdiği cevapta zaten memleketlerindeki bütün ırk ve mezhep mensuplarının emniyet ve refahlarını temin etmenin hem insanîyetin hem de İslam dininin kendilerine emrettiği bir vecibe olduğunu ifade etmiştir.³ Milli Mücadele'nin ilk dönemlerinde, Megalo İdea düşüncesini içinde taşıyan Fener Rum Patrikhanesi ise Türk milletinin bu zor zamanında Yunanistan'a katılma ve Anadolu'nun yeniden Rumlaşması için harekete geçmiş ve Rum çetelerini desteklemiştir.⁴

1930'lardan itibaren revizyonist bir dış politika takip etmeye başlayan İtalya'nın Balkanlar ve Akdeniz'e yönelik planları Türkiye'yi rahatsız etmiş, Türkiye bu tehdit karşısında II. Dünya Savaşı'na giden süreçte statüko taraftarı devletlerin yanında yer almıştır. Bu arada Vatikan ve İtalya arasında 11 Şubat 1929'da imzalanan ve Vatikan'ı tekrar bağımsız bir devlet statüsüne kavuşturan Laterano Antlaşması uzun zamandır kilise

1 Ramazan Erhan Güllü, "Vatikan'ın Devletleşmesi ve Türk Kamuoyu", Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, Sayı 36, 2019, ss. 1-28.

2 Rinaldo Marmara, Vatikan Gizli Arşiv Belgeleri Işığında Türkiye İle Vatikan Diplomatik İlişkilere Doğru, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 96. Papalık görevlisi Başepiskopos Ernesto Filippi 1923 yılının Eylül ayında Vatikan Devleti Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği raporda, Refet Paşa ile yaptığı görüşmede Paşa'nın kendisine şunları söylediğini ifade etmiştir; "Savaş sırasında bizler, Vatikan Devleti'ne karşı pek saygılı davrandık ve Vatikan'la resmî ilişki kurma isteğimizi ifade ettik. Ancak bunu başaramadık çünkü Vatikan Fransa'dan korkuyor, ayrıca buna Vatikan'ın bu tür ilişkiler kurma ihtiyacını duymadığını da ekleyebiliriz çünkü Vatikan, talep ettiği her şeyi, yarı resmi konumda bulunan Papalık vekili aracılığıyla daima elde etmiştir. Bununla birlikte durumlar artık kökten bir değişime uğramıştır." (Marmara, a.g.e., s. 127.) Başka bir raporunda Filippi, Ankara'da görüştüğü Başbakan ve Dışişleri Bakanı İsmet İnönü'nün şu sözlerini iletir; "Türk Cumhuriyeti Hükümeti, Vatikan'a karşı olumlu bir tutum içindedir; kaldı ki Vatikan, yenilik, ilerleme ve sınırsız bir kurtuluş arzusuyla da ilintili olan son siyasi hareketlerimize sempatiyle bakmıştır. Ve işte bizler, Vatikan'la olan dostluk ilişkimizi bu nedenle muhafaza etme arzusundayız." (Marmara, a.g.e., s. 136.) TBMM Başkanı Fethi Okyar ile de görüşen Filippi bütün bu görüşmeler neticesinde Türk Hükümeti'nin Vatikan'la ilişki kurmaya istekli olduğu ve bunun için Fransa'nın Lozan Antlaşması'nı onaylamasının beklendiği sonucunu çıkarır. Filippi, Fransa'nın yapabileceklerinden korktuğunu ve söz konusu devletin ilişkilere engel olmak için elinden geleni yapacağı yönündeki görüşünü de raporuna yazmıştır. (Marmara, a.g.e., s. 140.) Fakat bundan kısa bir süre sonra, 1924 yılının son aylarında gönderilen bir raporda, Dışişleri Bakanı İsmet Paşa'nın hükümetin bu görüşmeleri laik bir devlet olarak artık düşünmediği ve her türlü dini olguyu uzaklaştırmak istediği şeklinde bir bilgi verilmiştir. (Marmara, a.g.e., s. 145)

3 Zeki Çevik, "Milli Mücadele'de Mustafa Kemal İle Papa Mektuplaşması", Turkish Studies, Volume 2/1, Kış 2007, ss. 219-226.

4 Mehmet Biçici, "Papa Eftim ve Milli Mücadeledeki Önemi", Gaziantep University Journal of Social Sciences, 16 (2), 2017, ss. 453-460.

ile İtalyan hükümeti arasında devam eden çatışmaları sonlandırırken Türkiye bunu aynı zamanda Mussolini'nin iç politikada kurmaya çalıştığı "kollektif birlikteliği" sağlamaya ve revizyonist taleplerini gündeme getirmeye yarayacak bir adımı olarak gördüğünden Vatikan'ı tanıma konusunda son derece tedbirli davranmıştır. Dolayısıyla bu antlaşma, Türkiye'nin İtalya ile ilişkilerinin Vatikan ile ilişkilerini de etkileyecek bir hale gelmesine neden olmuştur. Ayrıca TBMM görüşmelerinde görülen resmî ilişkilerin başlaması konusundaki olumsuz tavır, bu tür bir irtibatın yeni Türk Devleti tarafından benimsenen "laiklik" anlayışına ters düşeceği yönündeki endişelerden de kaynaklanmıştır. Resmî ilişkilerin başlamasında, II. Dünya Savaşı sonrasında İtalya'nın cumhuriyet yönetimine geçmesi, kendisini Batı bloğuna ait gören Türkiye ile ilişkilerinin iyileşmesi ve özellikle bu iki ülkenin komünizmle mücadele konusunda anlaşmış olmaları etkili olmuştur⁵. Modern devirlerde Papa ile görüşen ilk Türk Hükümet Başkanı Adnan Menderes olmuştur. Papa XII. Pius 1 Şubat 1955'de Vatikan'da Menderes ve Dışişleri Bakanı Köprülü ile görüşmüştü⁶ ve bu ziyaret resmî ilişkilerin başlamasında etkili olmuştur.

Türkiye-Vatikan ilişkilerinden sonra Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki ayrılıktan bahsetmek gerekmektedir. Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinden sonra, Roma ve Bizans kiliseleri dinsel dogma ve yetki tartışmaları ile yaşanan siyasal ve hatta kişisel sürtüşmeler sonunda birbirinden uzaklaşmış, 1054 yılında o zamanki Papa IX. Leo'nun gönderdiği aforoz belgesinin Ayasofya'nın mihrabına koyulması ve Konstantinopolis Patriği Michael Caerularius'un buna aynı şekilde karşılık vermesi ile iki kilise resmen ayrılmıştır.⁷ Bu süreçte "Papanın üstünlüğü" iddiasına dayanan Katolik doktrin, tekrar birleşmeye engel olsa da Papa VI. Paul ve ekümenik Patrik I. Athenagoras 1964 yılında karşılıklı olarak aforoz kararını iptal etmişler, böylece çok uzun zaman sonra Papa ve İstanbul Patriği arasındaki ilk görüşme gerçekleşmiş ve Kudüs'teki bu temas Papa'nın 1809'dan sonra İtalya dışına gerçekleştirdiği ilk ziyaret olmuştur. Çalışmamıza konu olan Papa II. John Paul ise 1978 yılında Papa olmasından sonra Dominik Cumhuriyeti, Meksika, Polonya, İrlanda ve ABD'ye yaptığı ziyaretlerden sonra Türkiye ziyaretini gerçekleştirmiştir. Laik ve nüfusunun neredeyse tamamına yakını Müslüman olan Türkiye bu dönemde Vatikan'da elçiliği bulunan bir ülke konumunda olup ilişkiler istikrarlı bir şekilde gelişmektedir.⁸ Ortodoks kilisesinin başı (eşitler arasında birinci) İstanbul'da olduğu için, Katolik kilisesi ile 1964 yılından itibaren başlayan diyalog sürecinde Türkiye kaçınılmaz olarak bu sürecin şahidi ve parçası olmuştur.

Papa VI. Paul, 1964 yılında Kudüs'te Patrik I. Athenagoras ile görüşerek kiliseler arasındaki Doğu-Batı klikleşmesinin fesih yolunu açmıştır. Kudüs'te başlayan bu diyalogu devam ettirmek üzere Türkiye'ye gelen ilk Papa olan VI. Paul⁹, 25-26 Temmuz 1967 tarihleri

5 Güllü, a.g.m., s. 10.

6 "Papa, Menderesle Vatikan'da Görüştü", Milliyet, 2 Şubat 1955, s. 1.

7 David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", The Observer, 2 Aralık 1979, s. 10; Sami Kohen, "Papa Neden Geliyor?..", Milliyet, 20 Kasım 1979, s. 8; "Pope John Paul To Visit Turkey", Adirondack Daily Enterprise, 19 Kasım 1979, s. 2; "Pope To Attempt To Join Churches While In Turkey", The Journal, 19 Kasım 1979, s. 1.

8 "In Visit To Turkey- Pope To Seek Closer Ties With Orthodox Churches", International Herald Tribune, 19 Kasım 1979, s. 5.

9 Papa VI. Paul, Papalığın "Vatikan dışına çıkmama" geleneğini değiştirerek Kudüs, Birleşmiş Milletler, Hindistan ve Portekiz'den sonra Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Papanın Türkiye'ye gelişi Hristiyan âlemi için çok önemli bir olaydır, zira bu ziyaret Hristiyanlığın iki kilisesinin (Ortodokslar ile Katoliklerin) birleşmesi için atılmış bir adımdır. (Abdi İpekçi, "Durum-Papa'nın Ziyareti", Milliyet, 18 Temmuz 1967, s. 1) VI. Paul, "Papalık tarihinde

arasında İstanbul ve İzmir'i kapsayan bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Papa VI. Paul'un bu ilk ziyaretinden itibaren dört Papa Türkiye'yi ziyaret etmiştir. VI. Paul'dan sonra Türkiye'ye gelen ikinci Papa olan II. John Paul, Türkiye'ye sefeinin başlattığı Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki uzlaşma çabalarını hızlandırmak için gelmiştir. Önceki ziyaretçinin aksine İstanbul'a değil Ankara'ya inen Papa II. John Paul seyahatini, kiliselerin birleşme çabalarının bir göstergesi olarak, Hz. İsa'nın havarilerinden Aziz Andrew'in İstanbul'daki Ortodoks Kilisesi'ni kurmasının yıldönümü olduğuna inanılan 30 Kasım'a denk getirmiştir. Böylece Patrikhane'deki Aziz Andrew Yortusuna katılmıştır ki bundan sonra Türkiye'ye gelecek iki Papa da bu geleneğe uyup ziyaretlerini hep bu tarihe denk getirecek ve bu yortuya katılacaklardır. Papa II. John Paul, 28-30 Kasım 1979 tarihlerinde gerçekleştirdiği üç günlük Türkiye gezisinde Ankara, İstanbul ve İzmir'i ziyaret etmiştir.

Papa, Türkiye ziyaretini, üstlendiği ve planladığı diğer her şeyin üzerinde önem ve aciliyete sahip bir ziyaret olarak tanımlamıştır. Bu açıklama, kamuoyu tarafından daha önce ziyaret ettiği yerlerden duygusal bir bağı olduğu memleketi Polonya'ya, acil olarak şiddetin durdurulması isteğini ilettiği İrlanda ve Birleşmiş Milletler ve Amerika ziyaretleri düşünüldüğünde şaşırtıcı gelmiştir.¹⁰

Papa II. John Paul (1920-2005)

1978'de dünya, Papalığın Papa VI. Paul'den Papa I. John'a ve ardından Papa II. John Paul'a 78 gün içinde geçişini izlemiştir. Papa I. John Paul sadece 34 gün Papalık yapabilmiştir.¹¹ 1978-2005 yılları arasında 9.658 gün¹² Papalık yapan II. John Paul, Karol Józef Wojtyła¹³ adıyla 18 Mayıs 1920'de Polonya'nın Wadowice kentinde doğmuştur. 16 Ekim 1978'de Papa seçilen Kardinal Wojtyła bu tarihten itibaren kilisenin evrensel Papazı

emsalsiz hareketleri olmuş, bütün dinleri birbirine yaklaştırmak gibi yüksek teşebbüslerde bulunarak o zamana kadar âdet olmamız ve hiçbir Papanın yapmamış olduğu, Türkiye, Hindistan ve İsrail gibi Hristiyan olmayan memleketlere uzun ve yorucu seyahatler yapmıştır." (Burhan Felek, "Papa VI Paul Öldü!", Milliyet, 12 Ağustos 1978, s. 2) Raymond'a göre, VI. Paul'un asıl amacı Yunan Patriği I. Athenagoras ile görüşmektir. (Janin Raymond, "Biskupski (Prof. Dr Ludwik), L'origine et l'histoire de la représentation officielle du Saint-Siège en Turquie (1204-1067)", revue des etudes byzantines, Yıl: 1969/27, s. 338.) Milliyet gazetesine göre de, Papa VI. Paul'un Türkiye ziyaretinin asıl amacı Patrik I. Athenagoras ile özellikle Kudüs meselesini görüşmektir. Kudüs'te İsrail'in teklif ettiği ve Vatikan'ın makul bulduğu formüle göre, şehrin uluslararası bir idare altına alınmasına gerek kalmadan, şehirdeki Hristiyanlığın kutsal yerlerinin mülkiyetinin mensup oldukları kiliselere (çoğunlukla Vatikan'a ve Ortodoks kilisesine) verilmesi düşünülmüştür. Prensip olarak böyle bir statüye razı olduğu anlaşılan Papa'nın Ortodoksların ruhani reisi sayılan Patrik I. Athenagoras ile bu meseleyi konuşmak ve onun görüşünü almak için İstanbul'a geldiği ifade edilmiştir. ("Papa Patrikle Kudüs İşini Görüşecek", Milliyet, 24 Temmuz 1967, s. 3) Papa, Patrik I. Athenagoras'ın yanına Fener'e gitmiş, ayrıca Ermeni Katolik ve Gregoryen Patrikleri, Suriye cemaatinin başı ve Türkiye Hahambaşısı ile görüşmüştür. (Raymond, a.g.y.)

10 "The Pope In Turkey", The Times, 1 Aralık 1979, s. 13.

11 Papa I. John Paul, seçildikten bir ay sonra kalp krizi geçirerek ölmüştür. Bundan sonraki Papanın seçiminde yaş faktörü ve sağlık durumuna dikkat edilecektir. ("Papa İçin Törenler Devam Ediyor", Milliyet, 4 Ekim 1978, s. 3).

12 <https://www.theguardian.com/news/datablog/2013/feb/13/popes-full-list>.

13 Papa'ya Türkiye'de John Paul denilmesi hakkında Şiar Yalçın'ın eleştiri ve itirazı şöyledir; "Papalar bilindiği gibi, Papa seçildikten sonra asıl adlarını bırakırlar ve İncil'den veya kilise tarihinden mülhem Latince bir ad alırlar. Pius, Clemens, Benedictus, Johannes vs. gibi. Polonya asıllı Papa da Karol Wojtyła olan gerçek adını bırakarak sefeinin adını almış ve Papalık tarihinde bu ismi taşıyan ikinci Papa olmuştur: Johannes Paulus II. Ama Cumhuriyet her nedense Papanın adını John Paul yapmıştır. Bu anlaşılacak ve bağışlanacak bir şey değildir. Jean-Paul (veya Jan Pol) dese hadi neyse. John Paul olacak şey değil. Bir Papa'yı İngilizce bir adla anmak. Bizim nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkemizde Papa'nın adını Türkçeleştirmemize imkân olmadığı gibi, İngilizleştirmeye de hakkımız yoktur. Onun için en doğrusu Latince adını aslına uygun şekilde kullanarak Johannes Paulus demektir". (Şiar Yalçın, "Dil Köşesi-Papanın Adı", Milliyet, 16 Ekim 1994, s. 22) Fakat bu kullanım yerleşmiş ve Papa Türkiye'de bu adıyla tanınmakta olduğundan, bu çalışmada II. John Paul ismi kullanılmaya devam edilecektir.

olarak hizmetine başlamıştır.¹⁴ Papa II. John Paul'un 22 Ekim 1978 Pazar günü yapılan taç giyme törenine Türkiye'yi temsilen Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Orhan Eyüboğlu başkanlığındaki Vatikan Büyükelçisi Vecdi Türel ve Dışişleri Bakanlığı'nda Daire Başkanı Gündoğdu Can'dan oluşan heyet katılmıştır.¹⁵ Papa, selefi I. John Paul gibi Papalık tacını giymeyi reddetmiş, bunun sebebini ise şöyle açıklamıştır; *"Günümüz, törenler zamanı değildir, ayrıca Papalık tacı Papaların geçici bir iktidar gücüne sahip oldukları gibi yanlış bir inancın simgesi haline gelmiştir."* Papa, taç yerine Papaların giydiği yünlü harmaniye kabul etmiştir.¹⁶

Wojtyla, asker bir babanın oğludur, annesini küçük yaşta kaybetmiştir. Genç bir adamken tiyatroya hayrandır ve oyuncu olmayı düşünmüştür. Savaş başlayıp Polonya'yı yuttuğunda Solvay kimya fabrikasında işçi olarak çalışmakta ve Polonyalı milliyetçi gençlerden oluşan bir tiyatrodan yer almaktadır. 1 Kasım 1946'da rahip olarak atanan Wojtyla, Krakow ve Nowa Huyta'da rahip olarak görev yapmış, ardından Angelicum'da felsefe ve teoloji okumuş ve orada Aziz John'un ruhani yazıları üzerine doktora yapmıştır. 1958'de yardımcı piskopos, 1967'de kardinal olarak seçilmiş, 16 Ekim'de seçilmek üzere 1978'deki iki toplantıya katılmış ve 2 Nisan 2005'te ölene kadar Roma'nın Baş Rahibi ve Piskoposu olarak görev yapmıştır. Dünya; kişiliğinden, düşüncesinden, dramatik duygusundan, pastoral gezilerinden, komünizm rejimini değiştirmek için meydan okumasından ve insan hakları çalışmalarından büyülenmiştir.¹⁷

Dini bir lider oluşunun yanı sıra dünyanın sıcak bölgelerine yaptığı gezileri ve konuşmalarıyla son derece etkin bir siyaset adamı olarak da tanınan Papa'yı¹⁸ önceki Papalardan ayıran bir özelliği 450 yıldan sonra seçilen ilk "İtalyan olmayan" Papa olmasıdır. Bundan önce 1522'de Hollandalı VI. Adrian'ın Papa seçilmesinden sonra hep İtalyan din adamları Papa olarak görevlendirilmiş, II. John Paul'un seçilmesiyle bu gelenek sona

14Vatikan resmî sitesindeki biyografisi için bakınız; "Biographical Profile, John Paul II (1920-2005)", http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/biografia/documents/hf_jp-ii_spe_20190722_biografia.html. "Polonyalı kardinal, Karol Wojtyla 16 Ekim 1978'de Papa seçildiğinde dünyada çoğu insan tarafından tanınmıyordu. Sadece birkaç yıl içinde yeryüzünün en saygı duyulan liderlerinden birisi oldu, dünyanın manevi lideri olarak tanınan büyüleyici bir varlığa sahip bilgin ve filozof. Dünyanın dört bir yanındaki milyonlarca insan, barış ve evrensel insan hakları arayışı için Papa'yı selamladı. Tarihte başka hiçbir Papa, her yerde özgürlüğü seven insanların umudunu ifade etmekte dünyayı bu kadar harekete geçirmedir. Bu sayede Papa II. John Paul ilham veren bir lider ve tüm inançlardan insanlar için bir güzel sözcü oldu." (Papa heykeli satan bir gazete reklamının metninden alınmıştır; "The Pope John Paul II Pewter Sculpture", Courier Express, 14 Haziran 1981, s. 297)

15 BCA 30.18.1.2/376.191.5/114.375.

16 "Yeni Papa Dün Taç Giymeden Törenle Göreve Başladı", Milliyet, 23 Ekim 1978, s. 3.

17 Bishop William Murphy, "The Diversity of Sanctity and the Unity of Holiness: Pope John XXIII and Pope John Paul II", Catholic Social Science Review, Sayı: 19, 2014, s. 281; "Memories of the First Day of a Papacy", North Country Catholic, 13 Nisan 2005, s. 9; Papa, 26 yıldan fazla Papalık makamında kaldıktan ve hastalıkla uzun süre mücadele ettikten sonra 2 Nisan 2005 tarihinde Vatikan saatiyle öğleden sonra 9:37'de ölmüştür. (John Thavis, "Pope Dies After Long Struggle With Illness", North Country Catholic, 6 Nisan 2005, s. 1)

18 "Portre-II. Jean Paul", Milliyet, 14 Eylül 1983, s. 10. Örneğin Papa II. John Paul, kilise tarihinde ilk kez geniş kapsamlı bir genelge hazırlayarak işçi sorunları üzerinde görüşlerini açıklamış; "12 bin kişiye hitaben yaptığı konuşmada, kilise tarihinde ilk kez işsizlik, işçilerin işyerlerinde temsili, işçilerin ücretlendirilmesi ve göçmen işçilerin haklarının korunması başta olmak üzere tüm işçi sorunları üzerinde durmuştur. Papa daha önce de işçi sorunları üzerinde durmuş, işçilerin haklarının sendikalar tarafından korunmasını desteklemiş, kâr amacı ile işçilerin emeğinin istismar edilmesini eleştirmiştir". ("Papa, Emek İstismarını Eleştirdi", Milliyet, 15 Eylül 1981, s. 4) Yine Kosta Rika'nın başkenti San Jose'de 66 orta Amerika piskoposunun katıldığı bir toplantıda konuşan Papa II. John Paul, Orta Amerika'ya yöredeki halkların savaş ve adaletsizlik nedeniyle duydukları sıkıntıları paylaşmak için geldiğini vurgulamıştır. ("Papa II. John Paul Orta Amerika'daki Yabancı Güçlerin Varlığını Eleştirdi", Milliyet, 4 Mart 1983, s. 5).

ermiştir.¹⁹ Polonya kökenli bir Papa'nın seçilmesiyle Papalık politikasının Doğu Avrupa ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirilmesini sağlayabileceği yönünde yorumlar yapılmıştır.²⁰ II. John Paul'un bir diğer özelliği ise en çok seyahat eden Papa olmasıdır. 26 yıllık görevi sırasında çeşitli ülkeleri ziyaret ederek toplam 723 bin 723 mil (1 milyon 164 bin 665 km.) yol kat etmiştir²¹. Örneğin 1979 yılının Eylül ayının sonunda İrlanda'ya giden Papa, iki gün süren ve 9.000 mil tutan gezisine 6 şehir sığdırmıştır. Bir hafta süren ABD gezisinde ise Boston, New York, Philadelphia, Des Moines, Chicago ve Washington'a gitmiştir²².

Ziyaret Öncesi

Papa'nın Türkiye ziyareti, yolculuk başlamadan önce bile hassas bir girişim olduğunu kanıtlamış, o yıl Papa tarafından yapılan bu dördüncü gezi, *Die Zeit* gazetesi tarafından "en kısa, dini ve politik olarak en hassas yolculuk" olarak görülmüş ve milliyetçi ve dini fanatiklerin ölüm tehditlerinin ziyarete engeller koyduğu ifade edilmiştir.²³ Türkiye'ye uçuşu sırasında uçakta basın mensuplarıyla görüşen Papa, Müslüman dünyasına gelmek için niye özellikle böyle hassas bir dönemi seçtiği sorulunca, Ortodoks patriğiyle Aziz Andrew onuruna Cuma günü İstanbul'da yapılacak törene katılmakla ekümenik bir görevi yerine getireceğini ifade etmiş ve eklemiştir "Sevgi, korkudan daha güçlüdür."²⁴ İslam dünyasındaki kaynama sorulunca, "Tek tanrılı dinlere saygı duyarım. Bu doğru. Bu düşüncelerim Vatikan Meclisi tarafından oluşturulmuştur. Vatikan Meclisi İslam'ın genel bir tanımını yapmamakla birlikte, tek tanrılı dinlere saygı esasını kabul etmiştir." demiştir.²⁵

Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesinde, Türk basınının ziyaretin zamanlamasının kötü olduğuna dair resmî duygularını saklamadığı iddia edilmiştir.²⁶ Müslüman dünyasını kasıp kavuran ve Türkiye'de de rastlanan terör saldırıları nedeniyle ülkede ziyaretten önceki iki ayda 2.300 kişi hayatını kaybetmiş, bu nedenle Türk yetkililer Papa'yı olağanüstü güvenlik önlemleriyle kuşatmış ve onu görmek isteyen kalabalığa izin verilmemiştir.²⁷ Bundan önceki bütün ziyaretlerinde sürekli olarak kamuoyunun gözü önünde bulunan Papa'nın, Türk güvenlik yetkilileri tarafından bir suikast girişimine karşı mümkün olduğunca gözlerden uzak tutulması planlanmıştır. Gerçekten ziyaret sırasında Papa'yı çevreleyen güvenlik ağı çok sıkı olup Papa bütün Türkiye ziyareti boyunca Türk halkı tarafından neredeyse görülemezdir.

Türkiye'de o dönemdeki hükümet yeni güvenoyu almıştır ve ülkede şiddet olaylarının yaygın olduğu bir sır değildir. Ayrıca Mehmet Ali Ağca isimli 26 yaşındaki bir sanık

19 "Yeni Papa", Milliyet, 17 Ekim 1978, s. 14.

20 "Top 1978 Religious News Stories", North Country Catholic, 3 Ocak 1979, s. 1.

21 "Son Yolculuğunda", Milliyet, 9 Nisan 2005, s. 18.

22 "Pope Considering Moscow Visit", Press-Republican, 29 Eylül 1979, s. 12.

23 "Türkei: Der Brückenschlag Des Papstes", Die Zeit, 30 Kasım 1979, s. 8. Gazetelerdeki asılsız ve önyargılı iddialar da bu seyahati kritik ve hassas görme sebeplerini açıklamaktadır; "Türkiye'de Hıristiyanlar giderek zor günler yaşıyor. Müslümanlardan artan baskı. Özellikle Türkiye'deki Müslümanlar (yüzde 98) ile Hıristiyanlar arasındaki ilişki gergin olduğu için... Papa, güvenilir raporlara göre, Hıristiyanların zulüm gördüğü bir ülkeye seyahat etti." (Wolfgang Günter Lerch, "In Der Türkei Haben Es Die Christen Immer Schwerer/Wachsender Druck Der Muslims", Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1 Aralık 1979, s. 3)

24 Peter Nichols, "Cool Welcome For The Pope In Ankara", The Times, 29 Kasım 1979, s. 1.

25 William Claiborne, "Virtually Isolated From Public: Strict Security In Force As Pope Arrives In Turkey", International Herald Tribune, 29 Kasım 1979, s. 2.

26 Wolfgang Günter Lerch, "In Der Türkei Haben Es Die Christen Immer Schwerer/Wachsender Druck Der Muslims", Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1 Aralık 1979, s. 3.

27 "Pope Begins Unification Talks", The Journal, 29 Kasım 1979, s. 3.

yüksek güvenlikli bir hapisneden kaçmış ve Papa'yı İstanbul'da öldürmek için kaçtığı ifade etmiştir. Bunu Milliyet gazetesine bir mektup^{28*} göndererek ilan etmekten çekinmemiştir. Dolayısıyla Papa'nın gelişinden önce güvenlik önlemleri arttırılmış,²⁹ ziyaret boyunca Ankara, İstanbul ve İzmir'deki polis izinleri kaldırılmıştır.³⁰

Terörist saldırıların arttığı bu dönemde, Ermeni radikaller Papa'yı Türkiye'ye gitmemesi için uyarılmışlardır. İspanya'nın başkenti Madrid'de üç ayrı yerde patlama olmuş, olayları üstlenen "Gizli Ermeni Kurtuluş Ordusu" Papa'nın Türkiye ziyaretini protesto etmek için bu yola başvurduğunu söyleyerek Papa'dan Türkiye ziyaretinden vazgeçmesini istemiştir.³¹ Dünyanın gergin durumu da göz önünde bulundurulduğunda, Vatikan'daki bazı monsenyörler de Papa'ya geziyi ertelemesini tavsiye etmişler, İtalyan Hükümet Başkanı Cossiga da son derece dikkatli olunmasını istemiştir. Ancak Papa, kendine özgü diplomatik beceri ve karizmatik misyoner davranış karışımını Türkiye'de de gerçekleştirebileceğinden emindir.³²

Vatikan'ın bildirdiğine göre, Papa'nın Türkiye ziyareti Roma Katolik kilisesi ve Doğu Ortodoks kilisesinin tekrar birleşmesi için ciddi görüşmeleri başlatacaktır. Papa, ziyaretin öncesinde bir Pazar günü St. Peter Meydanı'nda yaptığı kutsama sırasında, ay sonunda Doğu Ortodoks kilisesi Patriği I. Dimitrios'u ziyaret etmek ve İstanbul kilisesinin koruyucu azizi St. Andrews onuruna yapılacak kutlamalara katılmak üzere Ankara ve İstanbul'a gideceğini ayrıca Batı Anadolu'da yer alan Efes'te, 431 yılında üçüncü ekümenik konseyin toplandığı ve Hz. Meryem'i Tanrı'nın annesi ilan edildiği tapınağı ziyaret edeceğini ifade etmiştir.³³

Roma'daki Leonardo da Vinci havaalanından ayrılmadan önce Papa, Türkiye ziyaretini *"tüm Hıristiyanların tam ve mükemmel birliğine doğru önemli bir adım"* olarak tanımlamıştır. Havaalanında bulunan küçük bir İtalyan hükümet yetkilisi ve diplomattan oluşan kalabalığa, Temmuz 1967'de Türkiye'yi ziyaret eden Papa VI. Paul'un izinden gittiğini söylemiş, *"O millete (Türkiye'ye), 1962-65 ikinci Vatikan Konseyinin ilan ettiği tüm Hıristiyanların birliği vaadini yenilenen çabalarla devam ettirmek için gidiyorum"* diye eklemiştir.³⁴ Papa II. John Paul Türkiye'yi, Roma Katolik kilisesi ve Doğu Ortodoks

28 Mektubun metni; "Milliyet gazetesine: Türkiye'nin kardeş İslam ülkeleri ile Ortadoğu'da yeni bir siyasi, askeri ve ekonomik güç oluşturmasından korkan batılı emperyalistler, hassas bir dönemde dini lider maskeli Haçlı kumandanı John Paul'ü acele Türkiye'ye gönderiyorlar. Bu zamansız ve anlamsız ziyaret iptal edilmezse Papayı kesinlikle vuracağım. Cezaevinden kaçmanın tek nedeni budur. Ayrıca ABD ve İsrail kaynaklı Mekke baskınının hesabı sorulmalıdır. Ayrıca kansız, sessiz ve basit bir kaçış olayını rica ederim büyütmeyin" ("Ağca'nın Gazetemize Gönderdiği Mektup: Ağca: Papa'yı da Öldürmek İçin Kaçtım", Milliyet, 27 Kasım 1979, s. 1) Ağca, suikast girişimini bu ziyaret sırasında değil ama 1981 yılında Roma'da gerçekleştirecektir. (Papa, Mehmet Ali Ağca suikastı ve Fatıma hakkında bakınız; Ali Murat Yelt, "Fatıma, The Pope And Mehmet Ali Ağca", Islamic Studies, Vol. 32, No. 4, Winter 1993, ss. 447-460)

29 Haberin devamında- batıl inançlılar için- bu ziyaretin Papa VI. Paul'un kutsal topraklara giderek resmi Papalık ziyaretlerini başlattığı Ocak 1964'den beri yapılan 13. ziyaret olduğu ve ayrıca Papa VI. Paul'un 100 kişinin öldüğü depremden önce 1967'de Türkiye'ye geldiği ve onun ayrılışıyla başka bir depremin olduğu vurgulanmıştır. (Peter Nichols, "Cool Welcome For The Pope In Ankara", The Times, 29 Kasım 1979, s. 1.) Türkiye'yi daha önce ziyaret eden Papa VI. Paul için daha zayıf güvenlik önlemleri alınmıştır. ("Papa Paul", Milliyet, 25 Temmuz 1967, s. 7)

30 "Papal Visit", The Times, 28 Kasım 1979, s. 1.

31 "Papa, Yunan Hava Sahasının Uçağına Açılmasını İstedi", Milliyet, 27 Kasım 1979, s. 12.

32 "Türkei: Der Brückenschlag Des Papstes", Die Zeit, 30 Kasım 1979, s. 8.

33 "Pope John Paul To Visit Turkey", Adirondack Daily Enterprise, 19 Kasım 1979, s. 2.

34 "Pope Journeys To Turkey", Adirondack Daily Enterprise, 28 Kasım 1979, s. 2. "11 Ekim 1962'de açılan II. Vatikan Konsili yeni bir dönemin, yeni bir üslubun başlangıcı oldu. Bu Konsil, dünyaya açılışın ökümenik, litürjik yenilenmenin başlangıcı, birliğe, dinler arası diyaloga giden kesin evre oldu." (Rinaldo Marmara, Türk Dostu Papa

kilisesi arasındaki yavaş ilerleyen uzlaşma çabalarına hız vermek için ziyaret edecektir. Roma'dan ayrıldıktan sonra ve yolculuk sırasında muhabirlerle yaptığı kısa konuşmalarda Papa, Hıristiyanlar arasında ekümenik birliğin desteklenmesini bu gezinin birincil ve belki de tek hedefi olarak gördüğünü açıkça belirtmiştir.³⁵ Dolayısıyla ziyaretin hâkim teması "ekümenizm"dir. Papa İstanbul'un ekümenik patriğinin koltuğunda, Roma'dan ayrılan Ortodoks kiliseleriyle teolojik diyalogu başlatmak istemektedir.³⁶ Papa yurtdışındaki dördüncü gezisinin en önemli amacını neredeyse 1000 yıldır çatışan Roma Katolik ve Ortodoks kiliselerini yeniden birleştirme çabası olarak tanımlamış, ekümenik konularda ilerlemek istediklerini belirterek,³⁷ "Bu ziyaret, Papa'nın Hıristiyanların birleşme sürecini ilerletme kararlılığını somut bir şekilde gösteriyor. Şimdiden büyük ilerleme kaydedildi, ancak bununla yetinemeyiz. Saygıdeğer Ortodoks kiliseleriyle teolojik bir diyaloga başlamak üzereyiz. Amaç, aramızda hâlâ var olan farklılıkların üstesinden gelmektir." demiştir. Bu görüş ayrılıkları, öncelikle Papa'nın yanılmazlığı ve evrensel kilise üzerindeki yargılama yetkisinde Papa'nın önceliğiyle ilgilidir. Her ikisi de Ortodoks kiliseleri tarafından tanınmamaktadır.³⁸

Ankara'ya Varış

Papa, ziyaretin zamanlaması yüzünden tedirgin olan Türk ev sahiplerinin fevkalade güvenlik önlemleri altında Türkiye'ye gelmiştir. Radikaller ve Ermeni milliyetçiler tarafından suikastla tehdit edildiğinden, Ankara'da 600'den fazla güvenlik gücü ziyaret karşıtlarının gerçekleştirdiği gösterilerin düzenini sağlamak için görevlendirilmiş³⁹ ve Ankara'da kendisine 100 koruma polisi eşlik etmiştir. Bu polisler özel yetiştirilmiş, keskin nişancı ve dil bilenler arasından seçilmiştir.⁴⁰ Papa'nın gelişini protesto eden 300 kişi polis tarafından gözaltına alınmıştır.⁴¹ Havaalanı Papa'nın gelişinden iki saat öncesinde hava trafiğine

XXIII. Jean, Çev.: Dominik Pamir, Anadolu Ofset, İstanbul 2005, s. 1.) Papa'nın havaalanındaki konuşmasından; "Bu yeni hac yolculuğunun ilk duyurusunda daha önce de belirttiğim gibi, 1967 Temmuz ayı sonunda Türkiye'ye giden selefim VI. Paul'un izinden giderek, tüm halkların birliği çabasına yenilenmiş bir ilgi ile devam etmek için o millete gidiyorum. Ayrıca, teolojik bir diyalogun başlangıcında Katolik kilisesinin saygıdeğer Ortodoks kiliseleri ile ilişkilere verdiği önemi göstermek ve son olarak, tüm bu kiliselere ve Patriklerine, özellikle Ekümenik Patrikliğe olan içten sevgim ve derin hayırseverliğimi ifade etmek için gidiyorum. Bununla Ankara'da Türkiye Cumhuriyeti yetkililerine selamımı sunarak, Ekümenik Patrik I. Dimitrios Hazretleri ile görüşmek ve Aziz Andrew şerefine düzenlenen törenlere katılmak için İstanbul'a gideceğim." (Viaje A Turquia, Palabras De Despedida Del Santo Padre Juan Pablo II En El Aeropuerto Romano De Fiumicino, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791128_partenza-turchia.html)

35 "Pope In Turkey To Nurture Ties", Courier Express, 29 Kasım 1979, s. 21.

36 "Die Erste Ökumenische Tat Des Papstes", Die Welt, 28 Kasım 1979, s. 8.

37 "Empfang Unter Dem Halbmond", Die Welt, 29 Kasım 1979, s. 1.

38 Friedrich Meinchnsner, "Türkei-Reise: Der Papst Sucht Den Dialog Mit Den Orthodoxen", Die Welt, 20 Kasım 1979, s. 8.

39 William Claiborne, "In Speech In Ankara-Pope Issues Veiled Appeal For Restraint by Moslems", International Herald Tribune, 30 Kasım 1979, s. 1.

40 Nilüfer Yalçın, "Papa, Bugün Ankara'da Devlet Başkanı Olarak Karşılanacak", Milliyet, 30 Kasım 1979, s. 9. Papa'nın New York, Boston, Philadelphia, Des Moines, Chicago ve Washington'u kapsayan Amerika gezisinde, 5.2 milyon dolar harcanması beklenmiştir. Örneğin sadece Chicago'da en az 3.000 polis görevlendirilmiştir. Bu şehirler en az 1.000/1.500 de ulusal muhafızı polislere yardım etmek üzere görevlendireceklerdir. ("Who Will Pick Up Pope's Tour Tab?", Courier Express, 15 Eylül 1979, s. 15)

41 "Papa Geldi Her Yerde Alarm Var", Milliyet, 29 Kasım 1979, s. 1. Papa'ya yönelik benzer protesto gösterilerine başka ülkelerde de rastlanmıştır. Örneğin, İngiltere gezisine fanatik Protestanların gösterileri gölge düşürmüştür. Papanın İngiltere'yi ziyaret edeceğinin açıklanmasından itibaren çeşitli biçimlerde sürdürülen bu gösterilerin başını Kuzey İrlanda'daki katı tutum yanlısı Protestanların önderi Avrupa Parlamentosu ve Avam kamarası üyesi rahip Ian Paisley çekmiştir. Papa'nın İngiltere'ye gitmesinden itibaren her yerde gösteri yapan fanatik Protestanlardan yaklaşık 50 kişi gözaltına alınmıştır. Glasgow'da 1.200 kişi İngiltere ve Papa aleyhinde gösteri

kapatılmış, 250 kadar gazeteci ve merasim kıtası hariç herkes havaalanından çıkarılmıştır. *Die Welt* gazetesi, Papa ziyaret için geldiğinde Ankara Esenboğa Havaalanı'nın bir "*kale gibi*" olduğunu yazmış, burada çok sayıda ağır silahlı asker ve polis memurunun Papa'yı korumak için birlikte çalıştığını belirtmiştir.⁴²

Yüzlerce yerli ve yabancı gazetecinin izlediği bu ziyaret Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca alınan çok sıkı güvenlik önlemleriyle yürütülmüştür. 28 Kasım günü saat 13.00'de özel uçağı Ankara Esenboğa Havalimanı'na gelen Papa, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Süleyman Demirel, muhalefet lideri ve önceki Başbakan Bülent Ecevit ve diğer liderler tarafından 21 pare top atışının yapıldığı askeri törenle karşılanmış ve tören kıtasını Türkçe "*Merhaba asker*" diyerek selamlamıştır.⁴³ Korutürk de, "*Sizi Türkiye'de görmekten ve karşılamaktan mutluyuz, konduğumuz olarak bulunmanızdan şeref duymaktayız, hoş geldiniz.*" demiştir. Papa, "*Zatîâlinizin sağlığı ve Türkiye'nin refahı için*" demiş ve secde ederek Türk toprağını öpmüştür⁴⁴. Papa'nın bu beklenmedik jestiyle Türkiye'ye ve Türk milletine karşı duyduğu sevgi ve saygıyı ifade etmek istediği Vatikan temsilcileri tarafından belirtilmiştir.⁴⁵

Papa ve beraberindekiler, askeri merasimle karşılanırsa da tören güvenlik gerekçesiyle kısa kesilmiştir. Papa alışlagelen araba konvoyundan vazgeçmiş ve helikopterle havaalanından alınıp Cumhurbaşkanlığı konutuna götürülmüştür.⁴⁶ Kendisini karşılayan liderlerin dışında kimsenin olmadığı ve hatta neredeyse ıssız havaalanına inen Papa, insanlardan tamamen tecrit edilmiş, Anıtkabir ziyareti sırasında sadece bir kere 2 milyonluk başkent sokaklarında kısa bir tur atmasına izin verilmiştir. O zaman bile güvenlik kuvvetleri sokaklarda başka araba olmasına izin vermemiş, Papalık motosikletleri kendisine eşlik etmiştir. Papa'nın ziyareti, Türkiye gibi uzun zamandır sıkıyönetimle idare edilen ülkeler için bile, suikast ihbarları nedeniyle hatırlarda yüksek güvenlik önlemleriyle sarılmış olarak kalacaktır.⁴⁷

Papa'ya Ankara'da ikameti için Camlı Köşk verilmiştir. Cumhurbaşkanı Korutürk başkanlığındaki heyetle Vatikan heyeti arasındaki resmi görüşmeler 18.00-19.00 arasında Çankaya Köşkü'nde yapılmış buna Başbakan Demirel, Dışişleri Bakanı Erkmen, genel

yapmış, Londra'da 6'sı Papaz 14 kişi gözüaltına alınmış, Edinburg'da 8 kişi Papa'yı yuhaladığı için toplam 490 sterlin para cezasına çarptırılmıştır. ("*Edinburg'da Papa'yı Yuhalayan 8 Kişiyeye 150 Bin Lira Para Cezası Verildi*", Milliyet, 3 Haziran 1982, s. 5)

42 "Empfang Unter Dem Halbmond", *Die Welt*, 29 Kasım 1979, s. 1.

43 "Papa Geldi Her Yerde Alarm Var", Milliyet, 29 Kasım 1979, s.1. Papa'nın uçağına asılan Türk bayrağı, Türk bayrağına benzemediği için eleştirilmiştir. ("*Papa Müslüman Toprağını Öptü*", Hürriyet, 29 Kasım 1979, s. 1)

44 "Papa, Roma'dan gelen özel Alitalia Jetliner'ından inerken uçağın rampasından askeri bir şeref muhafızına giden yolda kırmızı halıyı öptü. Ankara'daki havaalanında Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Başbakan Süleyman Demirel, Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen ve diğer memurlarla buluştu. Hava soğuktu ve gökyüzü kara bulutlarla kapalıydı." "Death Threat Greets Pope", *The Journal*, 28 Kasım 1979, s. 1. Ankara havalimanına gelişinde kırmızı halı zemini öpen Papa'nın, belki bilmeden Müslüman dünyasına sembolik bir saygı gösterisinde bulunmuş olduğu yazıldığı gibi (David Willey, David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", *The Observer*, 2 Aralık 1979, s. 12), *Die Welt* gazetesinde, Papa'nın "diğer seyahatlerinde olduğu gibi" uçaktan indikten sonra yeri öptüğü belirtilmiştir. ("*Empfang Unter Dem Halbmond*", *Die Welt*, 29 Kasım 1979, s. 1)

45 William Claiborne, "Virtually Isolated From Public: Strict Security In Force As Pope Arrives In Turkey", *International Herald Tribune*, 29 Kasım 1979, s. 2.

46 "Because of Moslem Unrest-Turkey Apprehensive Over Pope's Visit", *International Herald Tribune*, 28 Kasım 1979, s. 1.

47 William Claiborne, "Virtually Isolated From Public: Strict Security In Force As Pope Arrives In Turkey", *International Herald Tribune*, 29 Kasım 1979, s. 2.

sekreterler ve Vatikan heyetinin en kıdemli 3 üyesi katılmıştır. Papa'nın, Ankara'da yabancı misyon şefleri onuruna verdiği yemekte hemen bütün yabancı temsilciler hazır bulunmuşlardır. SSCB Büyükelçisi başta olmak üzere Doğu bloğu ülkelerinin tüm Büyükelçileri, Arap ülkeleri temsilcileri, İran Maslahatgüzarı, İsrail Maslahatgüzarı ve FKÖ temsilcisi Abu Firaz resmî kabule katılmışlardır.⁴⁸

Cumhurbaşkanı ile görüşmesinde Papa, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin başkentini ziyaret eden, Anıtkabir'de Türkiye'nin kurtarıcısı ve demokratik cumhuriyetinin kurucusu önünde saygıyla eğilen ilk Papa olduğuna dikkat çekmiş ve *"Modern ve laik Türk Devleti'nin, sınırları içinde yaşayan ayrı din ve uluslara mensup cemaatlere tanıdığı özgürlükleri, vatandaşlık ve kişi hakları açısından, fırsat eşitliği açısından olsun hiçbir ayrıcalık tanımayan uygulamaları derin bir takdir ve şükran hisleriyle karşılamaktayım. Dünyada insanlar arasında barışın temeli bu hoşgörüdür, bu anlayış ve uygar davranışta yatmaktadır. Atatürk'e ve Türk Devleti'ne hayranlığımın temelinde bu gerçekler yatmaktadır."* demiştir. Papa Ankara'ya resmî ziyarete geliş arzusunda Polonya asıllı⁴⁹ olmasının da rolü olduğunu belirtmiş, geçmişte Osmanlılarla Polonyalılar arasında var olan dostluk bağlarının aynı kuvvetle devam ettiğine inandığını bildirmiştir. Korutürk konuşmasında, son yıllarda terör olaylarının, Ortadoğu'daki anlaşmazlıkların, İran'daki gelişmelerin, Kıbrıs ve Ege sorunlarının dünya barışı ve insanlığın geleceği açısından kaygı yaratan olaylar olduğunu açıklamıştır.⁵⁰

48 "Papa Ankara'da Törenle Karşılandı", Milliyet, 29 Kasım 1979, s. 12.

49 "Papa II. Jean Paul'un Türkiye'yi ziyareti son devrin mühim hadiselerinden biridir. Aslında Katolik ve Ortodoks kiliselerini birleştirmek amacıyla yapıldığı açıklanan bu ziyaretin, Polonya asıllı S.S. II. Jean Paul tarafından yapılmış olmasının da ayrı bir tarihi sebebi vardır. Polonyalıların Türklere olan hususi muhabbeti, bir Polonyalı azizin (Katolik evliyası) Polonya istiklali hakkındaki kehanetidir. Şöyle ki, Polonya vaktiyle Rusya, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorlukları arasında taksime uğradığı zaman, Osmanlı İmparatorluğu bunu kabul etmemiş. O devirde söylediğim bu aziz demiş ki, 'Türk süvarilerinin atları Vistül nehrinden su içtiği zaman, Polonya istiklaline kavuşacaktır!' Birinci Dünya Harbi'nde de bizim hatırımızda kaldığına göre 26. Tümenimiz Galiçya gönderilmiş imiş. Vistül nehrinden de süvarilerimiz atlarını sulamışlardır. Birinci Cihan Harbi'nden sonra da Polonyalılar istiklallerine kavuştular. İşte Polonya asıllı Papanın Türkiye ziyaretinin bu verdiğim izahatın ışığı altında ayrı bir manası vardır." (Burhan Felek, "Papa'nın Türkiye'ye Ziyareti", Milliyet, 6 Aralık 1979, s. 2) Papa, Polonya'yı ziyareti sırasında Varşova Stadyumunda düzenlenen ve 90 bin kişni katıldığı dev bir ayinde Türklere Polonyalılar arasındaki dostluğun kökenlerinden söz etmiştir. 18. yüzyılda Polonya'nın komşuları tarafından paylaşılmasını tanımaya yanaşmayan tek Avrupa ülkesinin Osmanlı Devleti olduğunu söyleyen Papa, kendi çocukluğunda Polonya'daki okullarda anlatılan bir öyküyü aktarmıştır. Bu öyküye göre Osmanlı padişahı Polonya'nın haritadan silindiği dönemde ne zaman yabancı elçileri kabul edecek olsa her defasında "Lehistan elçisi nerede?" diye sorar maiyetindekiler de Lehistan elçisinin mazeretli olduğu için gelemediğini özür dilediğini söylerlermiş. Papa ziyaret ettiği ülkeler arasında Türkiye'nin de bulunduğunu belirtmek bu ziyareti zevkle hatırladığını söylemiştir. ("Papa, Ayinde Türk-Polonya Dostluğundan Söz Etti", Milliyet, 19 Haziran 1983, s. 5) Sultan Abdülmecit döneminde Papalıkla Osmanlı Devleti arasında dostluk mahiyetinde yaşanan karşılıklı mektuplaşma ve hediyeleşmeler, II. Abdülhamit döneminde önceden olduğu gibi resmî olmayan bir tarzda ama yine dostluk çerçevesinde devam eden ilişkiler ve Cumhuriyet Türkiye'sinin Vatikan'la ilişkilerinin başlaması, Angelo Guiseppe Roncalli'nin XXIII. John ismiyle göreve geldiği Papalık dönemi (1958-1963), 10 Şubat 1960 tarihinde alınan resmî kararlar Vatikan Büyükelçisi olan Nurettin Vergin'in Vatikan Büyükelçiliği makamına atanarak çalışmalarına başlaması hakkınız; Ahmet Türkan, Bayram Akbulut, "Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye Vatikan İlişkileri", İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, Cilt:4, Sayı: 1, Haziran 2019, s. 123-158. Papa II. John Paul, Polonya topluluğuna hitaben yaptığı konuşmasında, "Türkiye'deki Polonya kolonisi çeşitli değişimler yaşadı ve birçok zorlukla karşılaştı. Bugün burada olmamız ve atalarımızın dilinde konuşmamız, onların tutumlarının en güzel kanıtıdır. 100 yıldan fazla bir süre önce Boğaz'daki bu Polonya vahasını kuran Polonyalıların mirasçılarınızın. Ben mi? Yurttaşınız ve aynı zamanda 'Polonya soyunun ilk Papası' olarak bugün sizlerle büyük bir duyguyla tanışıyorum". demiştir. "Discurso Del Santo Padre Juan Pablo II A La Comudidad Polaca", http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791130_polacchi-istanbul-turchia.html)

50 Nilüfer Yalçın, "Papa Tedhişçiliğe Lanet Etti", Milliyet, 31 Kasım 1979, s. 9.

Papa, Ankara’da İtalyan Büyükelçiliği’ndeki küçük bir şapelde, “*Kendisinin ve Katolik kilisesinin İslam dininin değerlerine saygı duyduklarını*” ifade etmiştir. *Die Welt*, bu sözlerle Türk basınının Papa’ya karşı sergilediği buzdan tavır kırmasını ümit ettiklerini yazmıştır.⁵¹ Papa, şapelde yaptığı konuşmada bir araya gelen Katoliklere, İslam’ın ve Hristiyanlığın dayanışma göstermesi gerektiğini ve bunun “*çağın gereği ve Tanrı’nın emri*” olduğunu, ayrıca İslam’ın monoteist bir din olduğunu, Müslümanların Hz. İsa’yı peygamber olarak tanıdıklarını ve Hz. Meryem’e saygı gösterdiklerini ifade etmiştir.⁵² Papa ayrıca, “*Bugün bu ülkede yaşayan Hristiyanlar! Kimseyi başka inanca zorlamayan modern bir ülkede yaşıyorsunuz*” demiş⁵³ ve “*İslam’ın geniş dünyası*” olarak adlandırdığı dini değerlerin anlaşılması çağrısında bulunmuştur. Türkiye’nin başkentinde konuşmasını Katolik ailesi karşısında yapmasına rağmen sözleri açıkça daha geniş bir anlam taşıyan Papa, İslam dünyasının -tıpkı Hristiyan tarihinin yeni bir döneme girmesi gibi- kendilerini birleştiren manevi bağları tanıma ve geliştirmesinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. İkinci Vatikan Konseyi’nin kararını alıntılararak; “*Müslümanlar, kendilerine söylendiği gibi şefkatli, her şeye kadir, cennetin ve yeryüzünün yaratıcısı ve yaşayan bir tek Tanrıya inanıyorlar. İbrahim’in yaptığı gibi boyun eğmeyi deniyorlar. İsa’yı Tanrı olarak tanımasalar da peygamber olarak tanıdılar. Dualarında Meryem Ana’ya yer vererek onurlandırıldılar. Mahşer gününü bekliyorlar ve bu yüzden bu günün onuruna ahlaklı bir yaşam sürdürüyor ve sık sık Tanrıya dönerek namaz kılıyor, zekât veriyor ve oruç tutuyorlar.*” demiş ve hatta çok az Papa’nın yapacağı şekilde Kur’an’dan alıntı yaparak, Kur’an’ın Allah’ın insana nasıl ruh üflediğine dair olan suresinden bahsetmiştir. Papa, tek tanrılı inancı doğru insan davranışının temeli olarak görmekte olduğunu net bir şekilde ifade etmiştir. Tanrı inancı Hristiyan, Müslüman ya da Yahudi olsun, Hz. İbrahim’in neslinden olanlar tarafından içtenlikle yaşanıp hayatın bir parçası haline geldiğinde, kardeşliğin ve insanların özgürlüğü, haysiyeti ve yaşamda ve toplumda doğru davranış ilkesi için güvenli bir temel olmuştur. Papa’nın Müslümanlar ve Müslüman ülkeleri hakkında doğrudan bir yorum yapması beklenmediği için bu söylenenler şaşırtıcı olmuş ayrıca İran’ın durumu hakkında doğrudan bir göndermede bulunmak için yapılabilecek en yakın şey olarak yorumlanmıştır.⁵⁴ Müslüman ve Hristiyanlar arasındaki işbirliğinin acil olduğunu belirten Papa, Kur’an ve İncil arasındaki benzerliklerden bahsederek Hristiyanların “*Benden başka Tanrın yok*” ile Müslümanların “*Allah-u Ekber*” inançlarının aynı olduğunu belirttikten sonra iki dine mensup olanların kardeşlik ilkeleriyle işbirliği yapmalarının dini bir vecibe olduğu inancını şu sözleriyle açıklamıştır; “*Sizleri bu yola davet ediyorum. Müslüman vatandaşlarımızın Allah’a imanlarındaki derinliğe dikkatinizi çekerim.*”⁵⁵

51 “Papst: Wir Respektieren Die Werte Des Islam”, *Die Welt*, 30 Kasım 1979, s. 1.

52 “Pope Begins Unification Talks”, *The Journal*, 29 Kasım 1979, s. 3.

53 “Papa Tedhişçiliğe Lanet Etti”, *Milliyet*, 30 Kasım 1979, s. 1. “Herkes için inancın özgürce ifade edilmesini sağlayan modern bir devlet çerçevesinde yaşadığınız için şanslısınız.” Papa, kilisenin ibadet eden Müslümanlara da takdirle baktığını belirtmiş, “İbrahim’in, İslam inancının saygı duyduğu Allah’a teslim olduğu gibi, cennetin ve yerin yaratıcısı, yaşayan ve var olan, merhametli ve yüce tek Tanrı’ya, İsa’ya bir peygamber olarak saygı duyuyorlar, ancak onu Tanrı olarak tanımıyorlar; Meryem Ana’yı onurlandırıyorlar ve bazen de dindar bir şekilde onu çağırıyorlar. Ayrıca Tanrı’nın diriltilmiş tüm insanları ödüllendireceği yargı gününü bekliyorlar. Ahlakı yaşamı takdir ederler ve her şeyden önce dua, sadaka ve oruçla Tanrı’yı onurlandırır. Öyleyse yurttaşlarınıza ve aynı zamanda daha geniş İslam dünyasına yöneltilen düşünceyle, bugün Katolik kilisesinin bu dini değerlere olan saygısını bir kez daha ifade ediyorum.” demiştir. (Palabras Del Santo Padre Juan Pablo II A La Comunidad Catolica De Ankara, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791129_ankara-turchia.html.)

54 Peter Nichols, “Pope Calls For Closer With Muslims”, *The Times*, 30 Kasım 1979, s. 8.

55 “Papa Ankara’dan İstanbul’a Geldi”, *Milliyet*, 30 Kasım 1979, s. 9.

Papa'nın Türkiye'nin başkenti Ankara'daki küçük Katolik cemaatinin önünde söyledikleri İkinci Vatikan Konseyi'nin geçici olarak formüle ettiği ve dünya dinlerinin ekümenik hareketinin ruhuna derinden karşılık gelen cümlelerdir. Papa, İbrahim Peygamber'in şahsında Musevilik, Hristiyanlık ve İslam'ın ortak kökenine işaret etmiş ve Katolik kilisesinin İslam dininin değerlerine saygısını teyit etmiştir. Hristiyanları ve Müslümanları tarihte yeni bir çağı tanımaya ve ortak yönlerini daha da geliştirmeye çağırmıştır.⁵⁶ *Frankfurter Allgemeine Zeitung* gazetesinde, Papa'nın vurguladığı Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam dini arasındaki benzerliklerin Türkiye ziyaretinin en önemli noktası olarak ele alınması gerektiğine işaret edilmiştir. Papa'nın yalnızca inanç duygularına başvurmayarak aynı zamanda rasyonel argümanlarla benzerliklere işaret etmesi de etkili olmuştur. Papa, Hristiyanlık, İslamiyet ve Musevilik'in hem Hz. İsa hem de Hz. Meryem'i tanıdığının çoğu zaman unutulduğunu, her üç dinin de tek, her şeye kadir, merhametli bir Tanrı ile ilgili olduğunu söylemiştir.⁵⁷

Papa, Ankara'daki Anıtkabir'e çelenk bırakmış ve ziyaretçiler için olan deftere Fransızca, "*Halkların yönetimi Tanrı'nın elindedir. Tanrı onlara en uygun zamanda en yararlı önderlerini ortaya çıkarır, zira bir milleti yücelten özgürlük aşkı ve insan haklarına saygıdır. Ancak geleceğin güvence kaynağı gene Tanrı'dır.*" yazmıştır.⁵⁸ Papa ilk gece Papalık Elçiliğinde kalmış,⁵⁹ ertesi gün İstanbul Patriği I. Dimitrios'un da içinde olduğu Doğu Ortodoks lideriyle buluşacağı İstanbul'a geçmiştir.

İstanbul Fener Ekümenik Patriği I. Dimitrios İle Buluşma

Ankara'dan İstanbul havaalanına varışında Papa'yı İstanbul'un ekümenik Patriği I. Dimitrios⁶⁰ liderliğindeki yarım düzine Hristiyan cemaat lideri karşılamıştır. Papa yerel

56 Wolfgang Günter Lerch, "In Der Türkei Haben Es Die Christen Immer Schwerer/Wachsender Druck Der Muslims", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1 Aralık 1979, s. 3. II. Vatikan Konseyinde alınan kararlar ve getirdikleri yenilikler hakkında bakınız; İsmail Taşpınar, "Katolik Kilisesi'nin Modern Dünyaya Uyumu: II. Vatikan Konsili ve Katoliklerin Yaklaşımı", M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41 (2011/2), ss. 107-120; Bekir Zakir Çoban, "Nostra Aetate'nin Arkaplanı", Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı XLVI, 2017, ss. 7-34; Nazif Özdemir, Hristiyanlıkta Konsiller ve II. Vatikan Konsili'nde Müslümanlarla İlgili Kararlar, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019.)

57 Wolfgang Pfeiffer, "Was Hat Der Papst in Bewegung Gesetzt?", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1 Aralık 1979, s. 3. Papa'nın Ankara'daki Katolik birliğine yaptığı bu konuşma, Hristiyan-Müslüman ilişkilerinin kurulmasına yönelik temel taşlardan birisi ve ilkidir. Bundan sonraki en önemli konuşmaları şunlardır; 1981: Filipinler'deki Müslüman temsilciliklere, 1985: Kazablanka'da, Morocco'daki Genç Müslümanlara, 1990: Tanzanya'da, değişik dinlerin temsilcilerine, 1991: Ramazan mesajı, 1991: Kuzey Afrika Piskoposuna, 1992: Senegal'deki liderlere, 1993: Avrupa İslam ortaklığı temsilcilerine. (Chrisitan W. Troll SJ, "Dinler Arası Diyalog Üzerine Katolik Öğretisi Son Resmî Dökümanların, Özellikle Hristiyan-Müslüman İlişkileri İtibariyle Analizi", II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri (23-27 Kasım 1998) (II), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 61)

58 William Claiborne, "Virtually Isolated From Public: Strict Security In Force As Pope Arrives In Turkey", *International Herald Tribune*, 29 Kasım 1979, s. 2; "Papa Ankara'da Törenle Karşılandı", *Milliyet*, 29 Kasım 1979, s. 12. Metnin İspanyolca versiyonu için bakınız; Ek-3. http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791128_libro-oro-aturk.html.

59 "The Pope Inspects a Guard of Honour On His Arrival At Ankara Airport", *The Times*, 29 Kasım 1979, s. 10.

60* Doğu Ortodoks kilisesi (Fener Rum Patrikhanesi), Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinden sonra Bizans'ın kilisesi, sonra Osmanlı Rumlarının kilisesi, en son olarak da Türkiye Cumhuriyeti Devleti yasalarına göre idari bakımdan Eyüp Kaymaklığına, Fatih Savcılığına ve İstanbul Valiliğine bağlı olan ve Türkiye'de yaşayan Rum azınlığın kilisesi olan din kurumudur. (Tansel Topbaş, Ekümeniklik ve Fener Rum Patrikhanesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2007, s. 63) Bu dönemde Bizans piskoposunun varisi olan İstanbul Patriği'nin oldukça az ve yerel takipçisi vardır. Yine de, bir düzine veya daha çok sayıdaki otonom Ortodoks kilisesi arasındaki onur önceliğini elinde tutmaktadır. Mevcut koşullarının alçakgönüllülüğüne ve Türk Hükümeti tarafından kontrol altında tutulmasına rağmen, Papa'nın kabul ettiği tek Ortodoks muhataptır. Patrik I. Dimitrios mülayim, gri sakallı, gözlüklü bir adamdır, üzerindeki görkemli

yetkililerle görüşmesini bitirir bitirmez din adamlarına doğru ilerlemiş ve Patrik onu sıcak bir şekilde kucaklamak için öne çıkmıştır. Papa'nın Roma Katolik kilisesinin başı olarak Doğu Ortodoks kilisesinin başı olan Başpiskopos I. Dimitrios'u kucaklayıp öpmesi, ekümenik önem açısından verimli bir günün başlangıcı olarak görülmüş,⁶¹ Hıristiyanlığın iki en büyük kolunun liderleri olarak 900 yıllık bölünmeden sonra, sembolik olarak aralarındaki diyalogu yeniden başlattıkları gün olarak tarihe geçmiştir. Papa ayrıca Ermeni Başpiskoposu Snork Khaludjan'ı da kucaklamış ve öpmüştür.⁶² İstanbul'daki 12 kişilik Ortodoks Patrikhanesi Meclisi, Papa'nın Türkiye gezisinin hazırlıklarını teşkilatlandırmak için genç piskopos Joachim von Melitini'yi görevlendirmiştir.⁶³ Papa, İstanbul'da Yıldız Şale Köşkünde kalmıştır.⁶⁴

Papa, Türkiye'ye hem Türk Hükümeti hem de İstanbul Ekümenik Patriği I. Dimitrios tarafından davet edildiğini⁶⁵ ifade etmiştir. İstanbul Ortodoks Patriklığı ziyareti "derin bir sevinçle" karşıladıklarını, Papa'nın Roma Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki samimi

kiyafetlere rağmen mütevazıdır. (Peter Nichols, "West Europe- The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", The Times, 1 Aralık 1979, s. 4) Öncesinde Gökçeada ve Bozcaada metropoliti olan Dimitrios Papadopulos 1972 yılında Fener Rum Patriği seçilmiştir. Ortodoks kiliseleri arasındaki birliği güçlendirme çalışmalarıyla tanınmaktadır. (Topbaş, a.g.t., s. 73) Die Zeit gazetesinde, Türkiye'de o dönemde sadece 26.000 Katolik ve 130.000 Ortodoks Hıristiyan'ın yaşadığı bilgisi verilmiş ve I. Dimitrios'un Papa ile karşılaştırılabilir bir ortak olamayacağı yazılmıştır. Patrik, İstanbul'un eski kasabasındaki Fener'de neredeyse saklı yaşayan, zor tolere edilen ve İslami ortam tarafından dikkate alınmayan, "ihtişamdan yoksun" bir kişiliktir. ("Türkei: Der Brückenschlag Des Papstes", Die Zeit, 30 Kasım 1979, s. 8.) Die Welt gazetesinde verilen sayı şöyledir; 6.000 Rum Ortodoks ve 45.000 Ermeni Hristiyan'ın yanı sıra, 4 milyon nüfuslu İstanbul'da 10.000 Katolik. (E. Antonaros, "Kleiner Empfang am Goldenen Horn", Die Welt, 27 Kasım 1979, s. 1) Dünyada, Ortodoks kilisesinin 200 milyon takipçisi varken Roma Katolik kilisesinin 600 milyon üyesi vardır. ("Pope John Paul To Visit Turkey", Adirondack Daily Enterprise, 19 Kasım 1979, s. 2) Felek'e göre, bu sayı 700 milyondur. (Burhan Felek, "Papa VI Paul Öldü!", Milliyet, 12 Ağustos 1978, s. 2) "Dünyanın çeşitli kesimlerinde yaşayan 700 milyon Katolik'in ruhani lideri" ("Papa İçin Törenler Devam Ediyor", Milliyet, 4 Ekim 1978, s. 3)

61 Peter Nichols, "Pope Calls For Closer With Muslims", The Times, 30 Kasım 1979, s. 8. Die Welt gazetesini, karşılamaya ilgili olarak "Papa İstanbul havaalanına geldiğinde, İstanbul Ortodoks ekümenik Patriği I. Dimitrios kardeşinin öpücüğüyle karşılandı. Papa II. John Paul ve Patrik I. Dimitrios'un karşılaşması Papa'nın Türkiye'ye yaptığı gezinin en önemli noktasıydı, bu da tüm Hıristiyanların birliğini, aynı zamanda Hıristiyanlığın ve İslam'ın dayanışmasını vurguladı". ("Papst: Wir Respektieren Die Werte Des Islam", Die Welt, 30 Kasım 1979, s. 1) ve "Roma ve Konstantinopolis arasında görüşmeler başlıyor. Papa ve Patrik kardeşçe bir öpücük ve sıcak bir kucaklama ile dün İstanbul'da Katolik ve Ortodokslar arasındaki müzakerelerin başlangıcını mühürlediler". ("Papst Und Patriarch Überbrücken Schisma", Die Welt, 1 Aralık 1979, s. 4) yorumunu yapmıştır.

62 "Pope Begins Unification Talks", The Journal, 29 Kasım 1979, s. 3. "Ermenilerin Yüce Patriği ve İstanbul Ermeni Patriği I. Vasken'i selamlamaya geldim." (Discurso Del Santo Padre Juan Pablo II Al Patriarca Armenio De Estambul Su Beatitud Shnork S. Kalustian, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791129_patriarca-istanbul-turchia.html) diyen Papa, Papa VI. Paul'un görüştüğü Ermeni patriği I. Vasken'i de selamlamıştır.

63 E. Antonaros, "Kleiner Empfang am Goldenen Horn", Die Welt, 27 Kasım 1979, s. 1.

64 "Papa Ankara'da Törenler Karşılandı", Milliyet, 29 Kasım 1979, s. 12.

65 Papa, hem Türk Hükümeti hem de İstanbul ekümenik Patriği tarafından davet edildiğini söylerken, Türk basınında ise bu ziyaretin Türkiye'nin çağrısı üzerine değil, Papalığın isteği üzerine gerçekleştiği ifade edilmiştir. (Mümtaz Soysal, "Açı-Çağdaş Haçlılar ve Papa", Milliyet, 28 Kasım 1979, s. 2) Papa II. John Paul, Polonya topluluğuna yaptığı konuşmasında, Profesör Ludwik Biskupski'nin birkaç yıl önce kendisini ziyarete geldiğinde, konuşma sırasında Türkiye'deki Adampol topluluğunu ziyaret etme fikrini de önerdiğini belirtmiştir. ("Discurso Del Santo Padre Juan Pablo II A La Comunidad Polaca", http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791130_polacchi-istanbul-turchia.html.) Ludwik Biskupski, 1906 doğumludur, İstanbul'da liseyi bitirmiştir. Sonra Paris Sorbonne Üniversitesi'ne gitmiş, 1931 yılında orada edebiyat dalında doktora yapmıştır. Türkiye'ye dönünce İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Yüksek Okulu ve Kuleli Askerî Lisesi'nde ders vermiş, birçok bilimsel makale ve kitap yazmıştır. Aldığı sayısız nişan arasında Polonya (Polonya Restituta, Polonya Halk Cumhuriyeti Liyakat Altın Madalyası), Vatikan ve Fransız madalyaları da bulunmaktadır. Bilimsel ve pedagojik konular ve toplumsal ilişkilerle ilgili gazete yazıları yazmış, Polonya ve Polonya-Türkiye ilişkileri konulu birkaç makale hazırlamıştır. (<http://www.polonezkoy.biz/polonezkoy-tarihten-gelen-dostluk.html>)

kardeşlik ilişkileri çerçevesinde geldiğini söylemiştir. Papa, önemli olduğunu belirttiği bu ziyaretle Hıristiyanlığın birleşmesi için açık bir şekilde destek vereceğini göstermek istemiştir. Ona göre, Hıristiyan birliği başka her şeyden daha önemlidir. O zamana kadar çok iyi ilerleme kaydedildiğini ifade eden Papa, bununla yetinmeyeceklerini ve Ortodoks kilisesiyle farklılıkların üstesinden gelmek için teolojik diyalogların başlangıç arifesinde olduklarını söylemiştir. Papa ziyaretiyle, diyalogun ikinci aşamasını (ilki Papa VI. Paul'un 1964 yılındaki girişimidir) başlatma konusundaki çabalarının önemini görüleceğini ümit etmektedir.⁶⁶

İstanbul'daki Rum Ortodoks Patrikhanesi, kiliseler arasındaki ayrılığın sona erdirilmesi için iktidardaki Papa'nın kişiliğinin umut verici olduğunu düşünmektedir.⁶⁷ Papa'nın görüşeceği Doğu Ortodoks Kilisesi Patriği I. Dimitrios, 14 bağımsız ve eşit Ortodoks lider arasında çok kalabalık ve dağınık bir kitlenin lideri olup diğer Ortodoks liderlere göre öncelik sahibidir.⁶⁸ Bu 14 kiliseden biri Polonya, bir diğeri de yaklaşık 150 milyon Ortodoks Hıristiyan'dan 100 milyondan fazlasını bünyesinde topladığı söylenen Rusya'dır. Diğer beşi, komünist doğu Avrupa ülkeleri olan Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Gürcistan'dır. Kendisi de Doğu Avrupa'dan geldiği için bir Hıristiyan toplumunun komünizm altında olmasının sorunlarını iyi bilen Papa, Doğu ve Batı Hıristiyanlarının yeniden bir araya gelme ihtiyacını güçlü bir şekilde hissetmektedir. Komünist sistem, Polonya halkını anti-Hıristiyanlaştırmak için ciddi girişimde bulunmazken, Rusya'daki Ortodoks kilisesi, tarihsel olarak Roma Katolik kilisesine göre daha izole ve devlete daha bağlı olduğundan komünist manipülasyona karşı direnmesi zordur. Bütün bunlar Papa'nın gözünde yeniden birleşme ya da en azından daha güçlü bağlar kurma ihtiyacını kritik ve zorunlu kılmaktadır. Bundan önce 1976 yılında iki taraf din görevlilerinden oluşan iki ayrı komisyon kurarak bir hazırlık çalışması yapmış ve 1978 yılının ilkbaharında düzenleme kurulları buluşarak yapılacaklar üzerinde anlaşmıştır. Fakat bunun iki tarafın otoriteleri tarafından kabul edilmesi gerektiğinden sadece önemli teolojik farklılıklar hakkındaki tartışmalara başlanması planlanmıştır. Papa'nın, İstanbul kilisesinin hamisi St. Andrew bayramına denk gelen ziyaretinin zamanlaması önemli görülmele birlikte, tartışmaların ilerleme hızının yavaş olacağı öngörülmüştür.⁶⁹

Aya Yorgi (Rum Patrikhanesi) kilisesinde Ortodoks Patriği I. Dimitrios; *"Sizin bizi ziyaretiniz iki din adamının buluşmasından daha büyük bir önem taşımaktadır. Biz bu buluşmayı Doğu ile Batı kiliselerinin bir araya gelmesi olarak niteliyoruz. Bu nedendir ki, sizin tarihi ziyaretiniz sadece bu kiliseye yapılmış sayılmaz. Bizim buluşmamız dinsel anlamda tüm Doğu ile Batının bir araya gelmesidir."* demiştir. Papa da *"Modern Türkiye'yi*

66 "In Visit To Turkey- Pope To Seek Closer Ties With Orthodox Churches", International Herald Tribune, 19 Kasım 1979, s. 5; Sami Kohen, "Papa Neden Geliyor?..", Milliyet, 20 Kasım 1979, s. 8. O zamana kadar Katolik Kilisesi ile Ortodoksluk arasında, uzun süredir reform kiliselerinde yapıldığı gibi teolojik-bilimsel düzeyde herhangi bir diyalog olmamıştır. Sadece ara sıra karşılaşmalar ve uzlaşma iklimini hedefleyen daha sembolik bireysel eylemler vardır. (Friedrich Meinchner, "Türkei-Reise: Der Papst Sucht Den Dialog Mit Den Orthodoxen", Die Welt, 20 Kasım 1979, s. 8.) 14 özerk Doğu Kilisesi ile teolojik diyalog başlayacaktır fakat Die Welt'e göre Doğu Kilisesi, Roma ile konuşmak konusunda oldukça isteksizdir. Bunun en açık göstergesi, Katolik katılımcılar uzun süredir kararlıyken, Ortodoks delegasyonunu diyalog için bir araya getirmenin yaklaşık bir yıldır mümkün olmamasıdır. ("Die Erste Ökumenische Tat Des Papstes", Die Welt, 28 Kasım 1979, s. 8.)

67 "Pope John Paul To Visit Turkey", Adirondack Daily Enterprise, 19 Kasım 1979, s. 2; "Pope To Attempt To Join Churches While In Turkey", The Journal, 19 Kasım 1979, s. 1.

68 David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", The Observer, 2 Aralık 1979, s. 12.

69 "The Pope In Turkey", The Times, 1 Aralık 1979, s. 13.

ziyaretimden kıvanç duyuyorum. Havarilerden Aziz Paul Anadolu'yu gezerek Allah'ın tek olduğunu anlatma uğraşı vermiştir. Onun için Türkiye çok büyük önemi olan bir ülkedir. Türkiye'de mevcut birçok kentler tarih boyunca önemli dinsel konseylere sahne olmuştur. İznik, Kadıköy, Efes ve İstanbul bunların arasındadır.” cevabını vermiş,⁷⁰ ayrıca “Türkiye dinsel ve tarihi önemi çok büyük bir ülkedir.”⁷¹ demiştir. İslam'ın değerlerine saygı duyduklarını ifade eden Papa İstanbul'da Hıristiyanları ve Müslümanları barış için birlikte çalışmaya çağırmıştır. Daha önce Ankara'da olduğu gibi, İstanbul'daki Katolik kilisesindeki ayin sırasında, tüm dinlerin ortak bir zemine dayandığından bahsetmiş, iki dinin sosyal adaleti, ahlaki değerleri, barışı ve özgürlüğü koruyabileceğini ve destekleyebileceğini söylemiştir. *Die Welt* gazetesi, “Hıristiyanların ve Müslümanların yeni bir tarihsel döneme girdikleri bu dönemde, Papa'nın her iki dinin de ortak zemine dayandığını ifade etmesi önemlidir” yorumunda bulunmuştur.⁷²

Saint Esprit Kilisesinde yapılan törene ise, Rum Ortodoks papaz ve rahipleri ile Ermeni din adamları katılmıştır. Papa, Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birleşmesi için bir konuşma yapmış bundan sonra birleşmenin bir an önce gerçekleşmesi ve Türkiye'de ve tüm dünyada barış ve dostluğun kurulması için 9 ayrı dilde dualar edilmiştir.⁷³ Papa, İstanbul Ermeni Katolik topluluğuna yaptığı konuşmada şöyle demiştir; “Kendimi bildim bileli, vatanım olan Polonya'daki Ermeni Hıristiyanları tanıyor ve saygı duyuyorum. Gençliğimden beri hem onların hem de diğer Doğu kiliselerinin cemaatlerine aşına oldum. Bu ilahi deneyim, karşılıklı saygı ve anlayış için ve Mesih'in tüm kiliselerini birleştirmesi gereken kardeşlik bağlarının güçlendirilmesi için çalışmama yardım etsin! Sizi doğulu ve Katolikler olarak bu büyük birlik hareketine katılmaya davet ediyorum. Burada Ortodoks Hıristiyan kardeşlerle doğrudan temas halinde yaşıyorsunuz; aynı şehirde yaşıyorsunuz, aynı kırsal problemlerle, aynı sosyal kaygılarla karşılaşıyorsunuz; aynı ayini kutluyorsunuz. Tüm Hristiyanlar arasında tam bir birlikteliğin gerçekleşmesi, sizin için günlük yaşamınızda karşılaştığınız acil bir sorundur. Bu alandaki İkinci Vatikan Konseyi'nin akıllıca direktiflerini yorumlamak ve uygulamak için sizden daha çok kim uygun olabilir? Özellikle birliğin mimarı olmaya çağırılıyorsunuz.”⁷⁴

“Katolik kilisesinin doğunun Ortodoks kiliselerine karşı kardeşçe dayanışmasını ve yüksek saygımı ifade etmek için burada olmaktan mutluluk duyuyorum.”⁷⁵ diyen Papa, kiliseler arasındaki birlik için sabırsızlık duyduğunu ifade etmiştir. Birleşik teolojik komisyonun, Papa'nın yanılmazlığı⁷⁶ ve boşanmanın kiliseden ayrılmayla sonuçlanması

70 Nilüfer Soner, Reha Erus, “Papa-Patrik Dinsel Diyalogu Bugün Başlıyor”, Milliyet, 30 Kasım 1979, s. 9

71 “Papa Tedhişçiliğe Lanet Etti”, Milliyet, 30 Kasım 1979, s. 1.

72 “Papst: Wir Respektieren Die Werte Des Islam”, Die Welt, 30 Kasım 1979, s. 1.

73 Nilüfer Soner, Reha Erus, “Papa-Patrik Dinsel Diyalogu Bugün Başlıyor”, Milliyet, 30 Kasım 1979, s. 9.

74 Discorso Del Santo Padre Juan Pablo II A La Comunidad Armenio-Catolica De Estambul, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791129_istanbul-turchia.html. 19. yüzyılda, Katolik Ermenilerin ayrı bir millet vasfını kazandıkları 1830 yılından sonra, Papalığın Ermeni cemaatin iç işlerine müdahale etme teşebbüsleri o dönemde Katolik Ermeniler arasında ihtilaflar meydana getirmiştir. (Ahmet Türkan, “İstanbul'daki Katolik Ermeni Gruplarının Problemleri ve Papalığın Müdahaleleri (19. yy.)”, *History Studies: International Journal of History*, Cilt 4 Sayı 2, 2012, ss. 317-341.)

75 Encuentro Con Dimitrios I, En El Patriarcado De Constantinopla, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791129_dimitrios-turchia.html.

76 Papalık yanılmazlığı ya da otoritesi, genel olarak aynı inançları paylaşan ancak dini uygulamalarda farklılıklar gösteren iki kilise arasındaki tartışmanın o dönemdeki en önemli meselesidir. (“Pope John Paul To Visit Turkey”, *Adirondack Daily Enterprise*, 19 Kasım 1979, s. 2; “Pope To Attempt To Join Churches While In Turkey”, *The Journal*, 19 Kasım 1979, s. 1)

gibi konular hakkında müzakerelere yakında başlayacağına işaret etmiştir. Roma Katolik ve Doğu Ortodoksluğu birlikte bir milyar müritleri olduğunu iddia etmektedirler. Papa, kilise liderlerine ayrı kaldıkları süreçte sıkı bir şekilde takip ettikleri kilise kanunlarını yeniden düşünmekten korkmamalarını söylemiştir. *"Mükemmel bir kardeşçe barışma için adımlarımızı hızlandırmak için doğru zaman değildir"* diyen Papa 2000 yılına kadar birlik hedefine kavuşulabileceklerini öngörmektedir.⁷⁷

Dolayısıyla bu, Papa'nın birleşme çalışmalarının yaklaşık 20 yıl içinde tamamlanmasını umduğunu göstermektedir. Bu süreçte, her biri 24 üyeden oluşan iki teolojik komite, Katoliklik ve Ortodoksluk arasındaki en önemli dogmatik ve laik farklılıklarla ilgilenecektir. Diyalogun sadece iki kilise arasında tam bir iletişim kurması değil, aynı zamanda tüm Hristiyan dünyasının birliğine katkıda bulunması gerektiği konusundaki talepler de ifade edilmiştir. Katoliklerle Ortodokslar arasındaki ilerlemenin, diğer dinlerle ve iyi niyetli tüm insanlarla işbirliği için yeni fırsatlar yaratacağı ve bunun dünyadaki barışa katkıda bulunacağı umulmuştur.⁷⁸

Ayasofya Ziyareti

Yüzyıllarca önce Vatikan, Papalığın Bizans'taki temsilcisi Ortodoks kilisesini Ayasofya'da aforoz ettiği için Papa II. John Paul'den önce Türkiye'ye gelen Papa VI. Paul'un Ayasofya ziyareti, sembolik bir öneme sahip olmuştu. Papa VI. Paul, *"aforozun kalktığına bir nişanesi olarak ve bir nevi özür dileme mahiyetinde"* Ortodoks kilisesinin başının bulunduğu İstanbul'u ziyaret etmiştir.⁷⁹ Fakat Papa VI. Paul'un Ayasofya'yı ziyareti sırasında bu hareketini beklemedikleri için çok şaşırın Türklerin önünde -dönemin Dışişleri Bakanı Çağlayangil Papa'nın hemen yanında durmaktadır- Hristiyan âdetlerine göre diz çökerek dua etmesi ertesi gün Türk basınında fırtına kopmasına neden olmuştur. Papalık bildirisinde II. John Paul'un da Ayasofya'yı mutlaka ziyaret edeceğinin belirtilerek *"İstanbul'u ziyaret eden her ziyaretçinin bu kilise mimarisini şaheserini görmek isteyeceğini söylemeye gerek yok"* denmesi aynı sahnenin yaşanacağı düşüncesiyle Türk tarafında tedirginliğe yol açmıştır. Ayrıca, Türkiye'deki az sayıdaki İslami fanatik için bu pek doğal görünmemiş,⁸⁰ birçok Türk, Papa VI. Paul'un ziyaretinde yaşanan olayı rahatsız edici olarak hatırladığından Türk devlet görevlileri Papa II. John Paul'un özellikle sağduyulu davranarak bu hareketi tekrar etmemesini umduklarını belirtmişlerdir.⁸¹

77 William Claiborne, "Pope Urges Reconciliation Of Catholicism, Orthodoxy", International Herald Tribune, 1-2 Aralık 1979, s. 1. Gazeteci Willey, Roma'dan uçakla gelirken tam bir ittifakin sağlanabileceği konusunda ne düşündüğünü Papa'ya sorduğunda Latince "Tanrı bilir" dediğini yazmıştır (David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", The Observer, 2 Aralık 1979, s. 12) Papa Hristiyanlığın iki büyük kuvvetinin birliğinin tekrar sağlanması konusunda aceleci değildir. Bu yüzyılın sonunda gerçekleşmesini ümit etmektedir. (Peter Nichols, "West Europe- The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", The Times, 1 Aralık 1979, s. 4)

78 "Papst Und Patriarch überbrücken Schisma", Die Welt, 1 Aralık 1979, s. 4.

79 Metin Toker, "Suya Sabuna Dokunarak-Papa İstanbul'da" Milliyet, 25 Temmuz 1967, s. 2.

80 E. Antonaros, "Kleiner Empfang am Goldenen Horn", Die Welt, 27 Kasım 1979, s. 1.

81 "Because of Moslem Unrest-Turkey Apprehensive Over Pope's Visit", International Herald Tribune, 28 Kasım 1979, s. 1. "Papa Ayasofya'da Dua Etti", Milliyet, 26 Temmuz 1967, s. 1. Die Welt gazetesinde, Papa'nın Ankara'da bir gün kalarak Papa VI. Paul'un davranışının neden olduğu üzüntüyü gidermek istediği ifade edilmiştir. (E. Antonaros, "Kleiner Empfang am Goldenen Horn", Die Welt, 27 Kasım 1979, s.1) O dönemde The Journal gazetesinde Ayasofya hakkında verilen bilgiler; "Papa'nın bugünkü seyahat planında, önceden biri harem diğeri kilise olan iki müze vardır. Bir müze Bizans mimarisinin şaheseri ve İstanbul'un Türkler tarafından 1453'te ele geçirilmesine kadar Hristiyanlığın en büyük kiliselerinden birisi olan Ayasofya müzesi olup Türkler tarafından camiye çevrilmiş, 1923 yılından itibaren ise Bizans sanatının bir parçası olarak müzeye dönüştürülmüştür.

İstanbul ekümenik Patriği I. Dimitrios ile buluşmasından sonra Papa II. John Paul, Topkapı Sarayı'nı ve Türkiye tarafından 1935 yılında müzeye çevrilen Ayasofya'yı ziyaret etmiştir.⁸² Topkapı Sarayı'na doğru yürürken ciddi bir ifadeye büründüğü gözlemlenen Papa için bütün bölge ordu tarafından kordon altına alınmış ve zırlı arabalar meraklı kalabalığı ondan uzak tutmuştur.⁸³ Papa'nın Topkapı ve Ayasofya ziyaretleri sırasında Sultanahmet Meydanı ve çevresi panzerler ve jandarma birlikleri tarafından kordon altına alınmış, trafik durdurulmuştur. Meydana gazeteciler ve diğer görevliler dışında kimse sokulmamıştır.⁸⁴

Papa II. John Paul, sıkı güvenlik önlemleri altında, bir zamanlar Hıristiyanlığın en büyük kilisesi, sonra cami ve ziyaret sırasında müze olan Ayasofya'yı ziyaret etmiş ancak dua etmemiştir. Belirtildiği gibi selefi Papa'nın dua etmesi Müslüman nüfusun hoşnutsuzluğunu uyandırmış, o dönemde Müslümanlar müzede bir Katolik'in dua etmesine izin verildiyse oradaki Müslümanların da dua etmelerine izin verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.⁸⁵

Belçika basınında da, Türkiye'nin artık laik bir devlet olduğu ifade edilmiş, Papa'nın Türkiye'de kaldığı sürece dikkatli bir şekilde hareket etmesi ve tahrik anlamına gelecek bir harekette bulunmaması gerektiğine ve özellikle Ayasofya'da dua etmesinin sakıncalarına dikkat çekilmiştir.⁸⁶

Papa'nın Ayasofya ziyaretinden sonra, İstanbul'da 9 banka şubesine, Vatan Partisi'nin Aksaray'daki il merkezi binasına ve bir otomobile patlayıcı maddeler atılmıştır. Patlamaları "Türk İslam Birliği" isimli bir örgüt gazetelere telefon ederek üstlenmiş ve "Papa'nın Türkiye'ye gelişini ve Ayasofya ziyaretini protesto etmek için" 20'den fazla yere patlayıcı madde attıklarını bildirmişlerdir.⁸⁷

Aziz Andrew Kutlaması

Papa'nın ziyaretinin dini kısmı İstanbul'da Ortodoks ekümenik Patrik I. Dimitrios'la buluşmasıyla başlamış, görüşme Cuma günü iki liderin Doğu kilisesinin başı ve havari Peter'in kardeşi St. Andrew'un bayramını birlikte kutlamasıyla zirveye ulaşmıştır.⁸⁸ Ekümenik görüşmelerin zirvesi, Papa'nın İstanbul'da Doğu Ortodoks patrikliğinin kilisesi St. George'a, St. Andrew şerefine yapılan cemaat törenine katılmak için gitmesiyle gerçekleşmiştir. Böylece Papa 11. yüzyıldaki klikleşmeden beri Ortodoks ayiniyle ilgili bir kutlamada, ki bu kutlama özellikle Ortodoks dünyasının himayesindeki bir kutlamadır, ilk kez yer almıştır. Papa töreni patriğin tören kürsüsünün karşısında hazırlanmış bir tahtta

Ayasofya'da ibadet etmek şimdi yasaktır, Türkiye'nin en büyük gazetesi Hürriyet, Papa'yı önceki Papa VI. Paul'un 1967 yılındaki ziyaretinde yaptığı hatayı yapmaması için ikaz etmiştir. Önceki Papa'nın diz çökerek sessizce dua etmesi mütevaciz Müslümanların kızgın tepki vermelerine yol açmış, bu da Türk Hükümeti'ni zor durumda bırakmıştır." ("Pope Begins Unification Talks", The Journal, 29 Kasım 1979, s. 3.)

82 William Claiborne, "In Speech In Ankara-Pope Issues Veiled Appeal For Restraint by Moslems", International Herald Tribune, 30 Kasım 1979, s. 1.

83 Peter Nichols, "Pope Calls For Closer With Muslims", The Times, 30 Kasım 1979, s. 8.

84 Nilüfer Soner, Reha Erus, "Papa-Patrik Dinsel Diyalogu Bugün Başlıyor", Milliyet, 30 Ekim 1979, s. 9.

85 "Papst: Wir Respektieren Die Werte Des Islam", Die Welt, 30 Kasım 1979, s. 1.

86 "Dış Basın-Fransız Basınına Göre: Kardinaller, Papa'yı Türkiye Gezisinden Vazgeçirmek İstedi", Milliyet, 29 Kasım 1979, s. 12

87 "Papa'nın Türkiye'yi Ziyareti Sona Erdi", Milliyet, 1 Aralık 1979, s. 12.

88 "Pope In Turkey To Nurture Ties", Courier Express, 29 Kasım 1979, s. 21.

izlemiştir. Papa ve Patrik alkışlar arasında konuşma yapmışlar, hediyeleşip, birbirlerine barış öpücüğü vermişlerdir.⁸⁹

Öncelikle Ekümenik Patrik I. Dimitrios ve Ermeni Patriği Shnorhk Kalustian'a, kutlamaya katılan ve böylece kendilerini ve tüm yerel halkı onurlandıran saygıdeğer kardeşlere hitap eden Papa, bu geziyi mümkün kılan herkese, özellikle de kendisini bu kadar nezaketle karşılayan Türk yetkililere derin şükranlarını sunmuştur. Yaptığı konuşmada şunları söylemiştir; *"Kardeşlerim, bu kutsal ayini sizinle birlikte kutlamak isterim, özellikle de Aziz Andrew Bayramı'nın bu mutlu ortamında. Andrew, İsa'yı takip etmesi için çağrılan ilk kişiydi. Tanrı 'Gel ve gör' demişti. Ve Andrew yola çıktı, onu takip etti ve o günden sonra onunla kaldı. Ve sadece o gün değil; hayatı boyunca onu takip etti; mucizeler yaptığını, hastaları iyileştirdiğini, günahları bağışladığını biliyoruz. Son tanıklığına kadar ona inanmaya devam etti. Sizler de, bu şehirdeki ve Türkiye'nin dört bir yanındaki Katolikler, Hıristiyanlar arasında tam bir birlik arayışının öneminin farkındasınız. Dua ettiğinizi ve bu proje üzerinde çalıştığınızı, Ortodoks kilisesi ve şehrinizdeki ve ülkenizdeki diğer Hıristiyanlarla kardeşçe bağlantılarınız olduğunu biliyorum. Bunun için size çok minnettarım. Ayrıca, tek Tanrı'nın adını anan diğer inananlarla dostane ilişkiler aradığınızı ve azınlık olduğunuz bu ülkenin aktif ve sadık vatandaşları olduğunuzu da biliyorum."*⁹⁰ Papa vaazında ayrıca, Hıristiyan döneminin üçüncü bin yılının şafağının Roma Katoliklerinin ve Ortodoksların "Eucharist"⁹¹i birlikte kutladığını görmesi konusundaki belirsiz umudunu dile getirirken, tam bir ittifak için başlangıç tarihi vermemiştir.⁹²

Papa'nın tören sırasında gergin olduğu gözlemlenmiş ve bu durum orada bulunanlarca fark edilmiştir. Beyaz kıyafetler içerisindeki Papa övgüleriyle Ortodoksluğa saygı göstermek ve mezhepsel farklılıklara rağmen ekümenik diyalogun devam etmesi gerektiğine vurgu yapmak istemiş ve *"Dünyanın dört bir yanındaki Hıristiyanlar bu çabaları büyük bir umutla bekliyor"* demiştir. Patriğin fildişi tahtının yanında duran Yunan piskoposlar bu özel Hıristiyan bayramında sadece özel günlerde giyilen altın süslemeli, ayak bileği uzunluğundaki elbiseler giymişlerdir. Yaklaşık bir buçuk saat süren özel toplantıda, Patrik ve Papa şekillenen ekümenik diyalogun devamından bahsetmişlerdir.⁹³

89 Peter Nichols, "West Europe- The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", The Times, 1 Aralık 1979, s. 4. Papa Türkiye'ye yapacağı ziyareti duyurduğu konuşmasında bir jest yaparak, Ortodoksluğun koruyucu azizi St. Andrew'un kardeşi Petrus'tan önce Hz. İsa tarafından seçildiğine dikkat çekmiştir. Doğudaki tüm Ortodoks kiliseleri ve Katolikler Andrew'ı "Protocletos" olarak yani ilk adıyla anmaktadır. Öte yandan Petrus'a, Mesih tarafından seçilen havarilerin başı olarak kilisenin başlangıcından beri onursal bir öncelik verilmiş olup (Friedrich Meinchnsner, "Türkei-Reise: Der Papst Sucht Den Dialog Mit Den Orthodoxen", Die Welt, 20 Kasım 1979, s. 8), Petrus, Katolik Hıristiyanlığa göre "ilk Papa" dır. (Muammer Ulutürk, "Katolik Hıristiyanlığına Göre İsa'nın Halefi ve İlk Papa Havari Simun Petrus", Marife, Yıl 6, Sayı 1, Bahar 2006, s. 145-167.) Aziz George Patriklik kilisesindeki görevliler II. John Paul'un törende oturacağı tahtı o gelmeden hazırlamışlar ve jest olarak, Papa'nın Vatikan'daki kilisesinin tahtı mor renk kumaşla kaplı olduğundan, tören için kullanılacak ahşap podyumu Vatikan'ın geleneksel rengi olan mor renkle dekore etmişlerdir. (E. Antonaros, "Kleiner Empfang am Goldenen Horn", Die Welt, 27 Kasım 1979, s. 1)

90 Santa Misa En La Catedral Católica Del Espiritu Santo De Estambul Homilia De Su Santidad Juan Pablo II, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/homilies/1979/documents/hf_jp-ii_hom_19791129_turkey-istanbul.html; Allocucion Del Papa Juan Pablo II Durante La Liturgia En La Catedral De San Jorge, En El Fanar, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791130_istanbul-turchia.html

91 Hıristiyanlıkta İsa'nın çarmıha gerilmeden önceki gece havarileri ile yediği son akşam yemeğinin anıldığı ayın.

92 David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", The Observer, 2 Aralık 1979, s. 12.

93 "Papst Und Patriarch überbrücken Schisma", Die Welt, 1 Aralık 1979, s. 4.

Kilisesi eskiden Bizans'ın en büyük, muhteşem ve görkemli mimari yapısı olan Ayasofya iken, I. Dimitrios'un yeni kilisesi St. George, İstanbul'un ana yollarının arka kısmına saklanmış banliyölerinde uzanmaktadır. *The Observer* gazetesi, kilisenin tavanının ve toplanma salonunun boyalarının dökülmüş ve bir milyar Hristiyan'ın ruhani liderlerinin huzurunda St. Andrew ziyafetinin ortak kutlaması gibi tarihi bir olay için bile 150'den fazla insanı alamayacak kadar küçük olduğundan bahsetmiştir.⁹⁴ İstanbul Patrikliğinin takipçilerinin sayısının az olduğu bilinmektedir fakat yine de İstanbul kıyısındaki küçük kilisede hazır bulunanlar bunun tüm insanlık için önemli bir toplantı olduğuna inanmakta zorluk çekmişlerdir çünkü gazeteci ve özel konukların dışında kilisede az sayıda insan vardır.⁹⁵

İstanbul'da St. George kilisesinde yapılan Aziz Andrew ziyaretinde alınan güvenlik önlemleri nedeniyle atmosfer pek de beklendiği gibi olmamıştır. Papa kilisenin kapısına ağır silahlı Türk askerleri tarafından getirilmiş, silahlı ve üniformalı askerler, kilisenin içinde nöbet tutmuşlardır. Papa'nın tahtının yanında omuzlarında makineli tüfek asılı ve düzgün takım elbise giyinmiş birkaç güvenlik görevlisi oturmaktadır.⁹⁶ Tören alanında yerel konsolosluk görevlileri, din adamları ve Türkiye'de nereye giderse gitsin Papa'yı koruyan büyük güvenlik gücünden oluşan kalabalık, basın görevlilerinden sayıca fazladır. Üç saat süren ayin boyunca güvenlik görevlileri Papa için hazırlanmış mihrabın arkasındaki bölmede silahlı bir şekilde oturmuşlar ve *"adeta Türkiye'de her gün ortalama 4 insanın teröristler tarafından öldürüldüğünü hatırlatmışlardır"*.⁹⁷

Papa ve Patrik I. Dimitrios iki kilise arasındaki teolojik farklılıklar üzerinde çalışacak müşterek bir komisyon kurmak üzere anlaşarak pratik değerler hakkında temel adımı attıklarını duyurmuşlardır. Uzun zamandır planlanan bu hareket, bütün dünyaya yayılmış doğu Ortodoks temsilcilerinin hepsini bir araya getirmenin zorluklarından dolayı zaman almıştır. Aynı yılın erken bir zamanında toplanması beklenen komisyon 25 ila 30 doğu Ortodoks ve aynı sayıdaki Roma Katolik kilisesi temsilcilerinden oluşmaktadır.⁹⁸ Papa II. John Paul ve Patrik I. Dimitrios yayınladıkları ortak bildiriye, *"Kiliselerimizi uzlaştırmak ve birlik içinde ilerlemelerini sağlamak için yaptıkları her şey için seleflerimiz Papa VI. Paul*

94 David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", *The Observer*, 2 Aralık 1979, s. 12.

95 Peter Nichols, "West Europe-The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", *The Times*, 1 Aralık 1979, s. 4. *Press-Republican*'da "Kilisede yaklaşık 150 Ortodoks ve Katolik Hristiyan mevcuttu, Papa'yı alkışladılar ve Yunanca ve İtalyanca olarak 'Çok yaşa Papa' diye seslendiler (İtalyanlar Boğaz'ın en geniş Katolik topluluğunu temsil ediyor)" denilmiştir. ("Pope Hammers At Idea of Dignity For Individuals", *Press-Republican*, 12 Ekim 1979, s. 25)

96 Peter Nichols, "West Europe- The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", *The Times*, 1 Aralık 1979, s. 4. *Die Welt*'e göre, "Papa, kilisenin dört bir yanındaki ağır silahlı polis ve sivil güvenlik görevlilerinin gözetimi altındaydı." ("Papst Und Patriarch überbrücken Schisma", *Die Welt*, 1 Aralık 1979, s. 4.)

97 David Willey, "Pope Is Cautious In Bid To Heal 900 Year Breach", *The Observer*, 2 Aralık 1979, s. 12.

98 Peter Nichols, "West Europe-The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", *The Times*, 1 Aralık 1979, s. 4. Son engellerin aşılmasına yardımcı olması için kalıcı bir teoloji komisyonu oluşturulsa da, Patrik I. Dimitrios güçlü bir figür olmadığından ve selefi I. Athenagoras'ın gölgesinde kaldığından komisyon çalışmalarının Papa'nın istediği kadar hızlı gitmeyebileceği gerçeği kabul edilmiştir. Buna ek olarak, Patriğin çalışmalarının dar sınırları vardır: Ortodoks Kilisesi Meclisi çok seslidir, sadece iman birliği değil kiskançlık ve rekabet de içermektedir. İstanbul Patriği gerçekten de Ortodoksluğun bir temsilcisidir, eşitler arasında birincidir; bununla birlikte, Moskova'dan Girit'e kadar diğer sinodların patrikleri ve başpiskoposları, dini iktidarın merkezini İstanbul'dan uzaklaştırmışlardır. Bu nedenle Papa'nın I. Dimitrios'la buluşması uzun bir yolda ancak ilk adım olarak görülmüştür. (Wolfgang Pfeiffer, "Was Hat Der Papst in Bewegung Gesetzt?", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 1 Aralık 1979, s. 3)

ve Patrik I. Athenagoras'a minnettarız. Hazırlık aşamasında kaydedilen ilerleme, teolojik diyaloga başlayacağını duyurmamıza ve söz konusu diyalogu gerçekleştirecek olan Katolik-Ortodoks karma komisyon üyelerinin listesini kamuoyuna açıklamamıza olanak tanıyacaktır. Birlikteki ilerlemenin, diğer dinlere inananlarla ve tüm iyi niyetli insanlarla diyalog ve işbirliği için yeni olanaklar açacağını umuyoruz, böylece sevgi ve kardeşlik onu nefret ve muhalefetin üstüne koyacaktır. Gerçek dünya barışının ortaya çıkmasına bu şekilde katkıda bulunmayı umuyoruz" demişlerdir.⁹⁹ Papa dini törenden sonra helikopterle İzmir'e ve oradan Efes'e geçmiştir.

İzmir/Efes Ziyareti

Papa, İzmir'e helikopterle gitmiş ve dini geleneğin söylediğine göre St. John tarafından buraya getirildikten sonra vefat eden Meryem Ana'nın Efes'teki evini ziyaret etmiştir.¹⁰⁰ Batı Anadolu'da İzmir'in güneyinde yer alan antik şehir Efes, 431'de Hz. Meryem'in "Tanrının annesi" olarak kabul edilmesi kararını veren 3. Ekümenik konsilin (1. Efes konsili) yapıldığı yerdir. Bu karar, Hz. İsa'nın insan olarak doğduğunu ve Hz. Meryem'in Tanrı olan değil insan olan İsa'nın annesi olduğunu savunan "Nesturilik" bölünmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁰¹

Papa, protokol gereği Türk Devleti'nin başındakilerle görüşse de, yabancı basında Papa'nın Türklere değil, Hz. Meryem'in dünyadaki son günlerini geçirdiği Efes'i ziyarete gittiği vurgulanmıştır.¹⁰² Papa II. John Paul, Efes'te Meryem Ana evinde yaptığı dua ile Hıristiyanlık âleminde "Hacı" olan ilk Papa'dır. Papa burada diz çökerek dua ettikten sonra Efes'i bir kere daha hac yeri ilan etmiştir.¹⁰³

İzmir'den Papa'nın ziyaret edeceği Meryem Ana tapınağının bulunduğu yer olan Efes'e yapılan araba yolculukları Türk yetkililer tarafından iptal edilmiştir. Güvenliği temin etmek için İzmir Belediyesi yetkilileri Efes'e helikopterle gidilmesi konusunda ısrarcı olmuştur. Ayrıca 1.000 tane keskin nişancı polis görevlendirilmiştir.¹⁰⁴ İzmir Emniyet Müdürü Bekir Sıtkı Kutluay, "Papa'nın çevresine etten duvar öreceklerini, görevlilerden başka hiç kimsenin Papa'ya 60 metreden fazla yaklaşılmayacağını ve Efes'te her taşın arkasında bir polis memurunun görevlendirileceğini" bildirmiş ve bu önlemleri Milliyet gazetesine mektupla yapılan Papa'nın öldürüleceği ihbarı üzerine genişlettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁵

Efes'te Meryem Ana evine yaptığı hac ziyareti sırasında Papa, "Ortak annemiz Meryem'in ayak izlerinden yürürken, bütün Hristiyanların mükemmel birliğine liderlik eden yolu onun enerjisiyle yürüyoruz." demiştir. Papa, mabedin dışında törene katılan

99 Declaracion Comun Del Papa Juan Pablo II Y Del Patriarca Dimitrios I, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791130_dichiarazione-jpii-dimitrios.html

100 William Claiborne, "Pope Urges Reconciliation Of Catholicism, Orthodoxy", International Herald Tribune, 1-2 Aralık 1979, s. 1.

101 "In Visit To Turkey- Pope To Seek Closer Ties With Orthodox Churches", International Herald Tribune, 19 Kasım 1979, s. 5.

102 "The Pope In Turkey", The Times, 1 Aralık 1979, s. 13. Papa XIII. Leo 1896'da Efes'teki Meryem Ana evini ziyaret etmiş, bu tarihten itibaren Efes Katolikler için önemli bir hac merkezi olmuştur. Sonrasında Papa XXIII. John, Papa VI. Paul, Papa II. John Paul ve Papa XVI. Benedict Efes'teki Meryem Ana Evi'ni ziyaret etmiştir. (Bekir Zakir Çoban, Geçmişten Günümüze Papalık, İnsan Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 182-215).

103 "Papa Efes'te Hacı Oldu", Milliyet, 27 Temmuz 1967, s. 1.

104 "Papal Visit", The Times, 28 Kasım 1979, s. 1.

105 "Papa İçin İzmir'de Sıkı Önlemler Akındı", Milliyet, 28 Kasım 1979, s. 9.

yabancılardan oluşan karışık kalabalığa hitap etmiştir. İzmir’de NATO’yla birlikte hizmet veren Taktik Hava Kuvvetleri üssünde görevli yaklaşık 700 Amerikalı asker töreni seyretmek için aileleriyle birlikte getirilmişlerdir. Türkiye’nin güneydoğusunda elektrik santrali kuran Polonyalı bir şirketin 100 çalışanı, Papa duadan sonra Meryem ana evinden çıkınca, Polonya bayrağı sallamış ve “Stolat! Stolat!” (yüz yıl yaşa) diye şarkı söylemişlerdir. Açık havadaki dini tören Latince ve Türkçe yapılmış, vaazından sonra Papa, cemaati Polonyaca, İngilizce ve İtalyanca selamlamıştır. Töreni yönetmek için sunağın yanına geldiğinde 50-60 kişi çevresini sarmıştır. Daha öncesinde Selçuk’taki arkeolojik müzeyi ziyaret eden Papa’ya Belediye Başkanı İngilizce ve Fransızca Kur’an hediye etmiştir.¹⁰⁶ Kalabalığın ortasındaki bir olay, çevrede devriye gezen yüzlerce güvenlik gücünü alarma geçirmiş, Papa mayalı ekmek ve şarabı aldığı sırada ardi ardına üç kez silah patlaması sesi duyulmuştur. Yetkililerin söylediğine göre tökezleyen bir korumanın silahı patlamıştır. Olay, Papa’dan birkaç yüz metre uzakta yaşanmış ve Papa bu yüzden fark etmemiştir. Türk yetkililerin radikaller ve Ermeni milliyetçilerinin suikast tehditleri nedeniyle, ziyaret boyunca gergin olan sınırları bu olayla iyice gerilmiştir.¹⁰⁷

Selefi VI. Paul gibi kendisinin de Türkiye’ye barış habercisi ve bir arkadaş olarak geldiğini ifade eden Papa, İzmir’deki Türk makamlarına İzmir Askeri Havaalanı’ndaki veda töreninde şöyle seslenmiştir; *“Binlerce yıldır - Hititlere bile geri dönebiliriz - bu ülke, Asya ile Avrupa arasında bir menteşe olduğu için medeniyetlerin bir kavşak noktası ve eritme potası olmuştur. Sadece arkeolojik kalıntılarında ve saygıdeğer anıtlarında değil, ruhunda, nüfusunun az çok bilinçli hafızasında ne kadar kültürel zenginlik saklı!.. Her şeyden önce size dini bir lider olarak geldim ve bu ülkede ziyaretimi bekleyen Hıristiyan kardeşler ve çocuklarla tanışmaktan ve belirli bir şekilde gerekli hale gelen bu manevi iletişimlerden özellikle mutlu olduğumu kolayca anlayacaksınız... Evet, Havari Petrus’un halefi olarak, kalbim ve dünyadaki tüm Hıristiyanların kalbi, hacılarımızın duygu ve minnettarlıkla gelmeye devam ettiği bu ünlü yerlere çok düşkündür. Onları anlamak ve bu misafirperverliği kolaylaştırmak ülkeniz için bir onurdur.”*¹⁰⁸

Türk Hükümeti’nin Ziyarete Bakışı

Papa’nın Türkiye’ye yapacağı ziyaretin dünyanın gözlerini Türkiye’ye çevireceği bilindiğinden, bu ziyarete Türkiye’nin imajı ve itibarı bakımından büyük önem verilmiştir. Papa’nın gezisini, dünya basını, radyo ve televizyonlar yakından izlemiştir. Papa’nın gelişi nedeniyle Ankara, İzmir ve İstanbul dünyanın birçok ülkesinden gelen yabancı basın mensuplarının istilasına uğramış, İstanbul’da 150’nin üstünde gazeteci karargâh

106 Peter Nichols, “West Europe- The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity”, The Times, 1 Aralık 1979, s. 4; William Claiborne, “Pope Urges Reconciliation Of Catholicism, Orthodoxy”, International Herald Tribune, 1-2 Aralık 1979, s. 1. Başka bir kaynağa göre Papa, orada bulunanları Fransızca selamlamıştır; “Şimdi mevcut herkesi selamlamak istiyorum. Hangi dil ya da hangi milletten olduğunuzu bilmiyorum. Sanırım çoğunlukla Türk’sünüz ama maalesef sizinle bu dilde konuşamıyorum. Bu yüzden sizi daha iyi bilinen bir dilde, yani Fransızca selamlıyorum.” Santa Misa En La Casa De La Virgen Homilia De Su Santidad Juan Pablo II, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/homilies/1979/documents/hf_jp-ii_hom_19791130_turkey-efeso.html.

107 William Claiborne, “Pope Urges Reconciliation Of Catholicism, Orthodoxy”, International Herald Tribune, 1-2 Aralık 1979, s. 1.

108 Ceremonia De Despedida Discurso Del Santo Padre Juan Pablo II, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791130_smirne-turchia.html.

kurmuştur.¹⁰⁹ Gazeteci Sami Kohen bu ziyaretle dünya kamuoyunun, Ortodoksların bir numaralı merkezinin İstanbul'da, bütün Hıristiyanlık için kutsal bir yer sayılan Meryem Ana evinin de Efes'te bulunduğunu hatırlayacağını ifade etmiştir. Böylece Türkiye'nin din alanındaki hoşgörüsü, bir kez daha gözler önüne serilecek, ayrıca Papa'nın insancıl ve barışçı çabalarına Türkiye'nin de her zaman katkıda bulunmaya hazır olduğu belirtilmiş olacaktır.¹¹⁰

O dönemde Türkiye'nin en çok satan gazetelerinden Hürriyet'in yorumuna göre, "Papa Constantinople'e değil İstanbul'a geldiğini aklında tuttuğu sürece sorun çıkmayacaktır." Birçok Türk tarafından Bizans dünyasının kalıntısı ve Yunan hâkimiyetinin hatırası olarak görülen patriklik konusunda Türklerin hassasiyeti yüzünden Papa'nın Patrik ile görüşmesi basitçe "çeşitli dinlere mensup toplumların liderlerinin buluşması" olarak gösterilmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ve batılı diplomatlara göre, Demirel hükümetinin ana amacı Papa'nın ziyaretinin mümkün olduğunca tartışmasız -bir diplomat bunu "hasarı kontrol altına alma çabası" olarak nitelemiştir- geçmesini sağlamak ve sonrasında turist bolluğu ile bu ziyareti kazanca çevirmektir. Sıkıntılı bir bütçe açığı ödemeleri ve döviz ihtiyacı yaşanan ülkede Türkler, dünyanın siyasi terörizme gösterdiği ilginin bu ziyaret sayesinde yaşanacak turist artışıyla değişmesine yardımcı olacağını düşünmüştür. Hükümet, tüm dünyaya 45 milyon Müslüman içerisinde dini azınlıkların demokratik ve laik bir ortamda rahatsız olmadan yaşayabildiğini göstereceği için gururludur.¹¹¹

Karşılama ve Tavır Meselesi

Yabancı basında Papa II. John Paul'un Türkiye ziyaretinin sönük geçtiği ve Türkiye'de o dönemde tırmanan terör olayları ve Papa'ya yönelik tehditler nedeniyle bu ziyaretin zamanlamasının yanlış olduğu şeklinde haber ve yorumlar yapılmıştır.

Frankfurter Rundschau gazetesi henüz ziyaret başlamadan önce, "Hıristiyanların azınlık olduğu Türkiye'de Papa'nın Hıristiyan kentlerinde olduğu gibi büyük ilgi görmeyeceği, aksine halkın din adamını soğuk ve ilgisiz karşılayacağını şüphesiz olduğu"¹¹² tahmininde bulunmuştur. Papa'nın bu seyahatinde Mexico City, Varşova, Krakow, Dublin, New York, Chicago ve Washington'daki coşkulu, heyecanlı ve kalabalık sahnelerin tekrarının olmayacağı tahmin edilmiş, bunun yanında Türk nüfusunun %98'inin Müslüman olduğu vurgulanmıştır.¹¹³ Yine *Die Welt* gazetesinin haberinde, Papa'nın Türkiye gezisinin Polonya, Meksika, İrlanda ve Amerika'ya olan ziyaretlerinden farklı olacağı vurgulanmış, Papa'yı sokaklarda hiçbir kitlenin alkışlamayacağı ilan edilmiştir.¹¹⁴

109 "Papa Ankara'da Törenle Karşılandı", Milliyet, 29 Kasım 1979, s. 12.

110 Sami Kohen, "Papa Neden Geliyor?..", Milliyet, 20 Kasım 1979, s. 8.

111 "Because of Moslem Unrest-Turkey Apprehensive Over Pope's Visit", International Herald Tribune, 28 Kasım 1979, s. 1. Nitekim İzmir Selçuk Belediye Başkanı Cahit Tanman, Papa'nın ziyaretinden sonra Selçuk'ta turist patlaması yaşandığını ifade etmiştir. Ayrıca dünyanın birçok yerinden gelen mektuplarda Papa'nın nereleri gezdiği sorulmuştur. Turistler onun ziyaret ettiği yerleri gezmişlerdir. ("Papa'nın Ardından Selçuk'ta 'Turizm Patlaması' Oldu", Milliyet, 11 Aralık 1979, s. 7.

112 "Dış Basın-Fransız Basınına Göre: Kardinaller, Papa'yı Türkiye Gezisinden Vazgeçirmek İstedi", Milliyet, 29 Kasım 1979, s. 12. Papa VI. Paul'un ziyaretinde ise Türk basınının genel olarak dostça davrandığı ve Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki yerini gösteren bu gezinin ülke için öneminin farkında olduğu vurgulanmıştır. (Janin Raymond, "Biskupski (Prof. Dr Ludwik), L'origine et l'histoire de la représentation officielle du Saint-Siège en Turquie (1204-1067)", revue des etudes byzantines, s. 33)

113 "Die Erste Ökumenische Tat Des Papstes", Die Welt, 28 Kasım 1979, s. 8.

114 E. Antonaros, "Kleiner Empfang am Goldenen Horn", Die Welt, 27 Kasım 1979, s. 1. Fransız Le Soir gazetesi Papa'nın Ankara'da temkinli karşılandığını yazarken, Hollanda basını Papa için alınan geniş güvenlik

Daha sonra yapılan gazete haberleri bu tahminleri doğrular niteliktedir. Haberlerde ilk kez Müslüman bir ülkeye ziyarette bulunan Papa'nın Türk ev sahipleri yani Türk yetkililer ve halk tarafından "aşırı resmi"¹¹⁵ "yeterince coşkulu olmayan" ve hatta "soğuk" bir törenle karşılandığına dair çokça yoruma rastlanmış, hatta "halkın kayıtsızlığı, resmi soğukluk ve sıkı güvenlik önlemleri ile geçen Türkiye ziyareti mühim bir hayal kırıklığı görünümündedir" yorumu yapılmıştır.¹¹⁶ Papa'nın Türkiye ziyareti sırasında Türk basını "düşmanca" davranmakla itham edilmiş ve Papa'ya yönelik ölüm tehdidinin ardından ağır güvenlik önlemlerinin alındığı ifade edilmiştir.¹¹⁷

Courier Express'e göre, Papa'nın uçağı Ankara havaalanına indiği andan itibaren bu ziyaretin diğerlerinden dikkat çekecek şekilde farklı olacağı anlaşılmıştır. Zaten havaalanında coşkulu bir şekilde bayrak sallayan ve tezahürat yapan bir kalabalık da beklenmemektedir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk başkanlığındaki hükümet heyeti, Türk askeri kıtası ve muhabirler için boşaltılan havaalanında bu ziyaret nedeniyle geciken uçaklarını bekleyen yolcular, Papa'nın gelişini bariz bir kayıtsızlıkla izlemiştir. Papa'nın geldiği günün akşamında Türk yetkililer, Ankara şehir merkezinde Papa'ya karşı düzenlenen gösteri sonrasında yüzlerce kişinin gözaltına alındığını bildirmiştir. Görünüşe göre Papa, havaalanından 30 mil uzakta gerçekleşen bu protestolardan habersizdir. Papa'nın Türkiye'ye gelişini eleştiren bir başka protesto gösterisi de Anıtkabir ziyareti ziyareti sırasında Papa, Mustafa Kemal Atatürk'ün kabrine çelenk koyarken meydana gelmiştir.

Birçok nedenden dolayı Papa'nın Türkiye ziyareti o zamana kadarki seyahatleri içerisinde en risklisi olarak görülmüştür. Papa Türkiye'ye resmî bir lider olarak gelmemiştir, fakat Türkiye'den Roma ve Doğu Ortodoks kilisesi arasındaki teolojik müzakereleri başlatacak anlaşmalarla ayrılmak istemektedir. *The Times'a* göre, ülkelerine yapılan ziyaret nedeniyle açık bir şekilde sıkıntılı olan Türk devlet yetkilileri ne kadar kibar olsalar da hoş geldin karşılama aşırı şekilde soğuk davranmışlardır. Havaalanında Papa için 21 pare top atılsa da karşılamada -topluca sıralanmış şeref kıtası ve Türkiye'nin o an içinde bulunduğu kargaşanın hatırlatıcısı olarak çatıya ve havaalanının terasına yerleştirilmiş üniformalı askerlerin dışında- birkaç insan vardır.¹¹⁸ 21 pare top atışı ile kilisenin başı olarak değil Vatikan'ın devlet başkanı olarak karşılanan Papa, Cumhurbaşkanı Korutürk ile şeref kıtasını selamlamıştır. Karşılamada hiçbir heyecan ya da konuşma sahnesi görülmemiştir. Suikast tehdidi ve protestoların gölgesinde geçen ziyaretin, Türk halkı tarafından olduğu gibi Türk basını tarafından da soğuk karşılandığı ve Papa'nın diğer önlemlerinden bahsederek Abdi İpekçi'nin kaçan katil zanlısının Papa'yı öldüreceğine dair tehdidinden bahsetmiştir. Yunan basını da Mehmet Ali Ağca'nın tehdidine geniş yer vermiştir. Fransız basını Papa'nın soğuk karşılandığı yorumunda bulunmuş ve ziyaretin zamanlamasının yanlış olduğuna dikkat çekmiştir. ("Papa'nın Türkiye'yi Ziyareti ve Dünya..." Milliyet, 31 Kasım 1979, s. 9)

115 William Claiborne, "Virtually Isolated From Public: Strict Security In Force As Pope Arrives In Turkey", International Herald Tribune, 29 Kasım 1979, s. 2.

116 "The Pope In Turkey", The Times, 1 Aralık 1979, s. 13. Ortaylı; "Papa II. Ioannis Paulus, Mehmet Ali Ağca'ya gösterdiği yakınlık ve ilgiyi Türk toplumuna göstermemiştir." (İlber Ortaylı, "Papa'nın Ölümü", Milliyet, 10.4.2005, s. 13) yorumunda bulunarak, duyguların karşılıklı olduğuna işaret etmiştir. Ziyaretin önceki Papalık gezilerinden farklı olduğunu yazan Frankfurter Allgemeine Zeitung ise Papa'nın ziyaretini alkışlayan kalabalıkların değil büyük ölçüde dikkate almayan bir nüfusun ve kısıtlamaların olmasını öngörülebilen bulurken, öngörülemeyen şeyin Papa'nın siyaset yapması olduğunu belirtmiştir. (Wolfgang Pfeiffer, "Was Hat Der Papst in Bewegung Gesetzt?", Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1 Aralık 1979, s. 3)

117 "Death Threat Greets Pope", The Journal, 28 Kasım 1979, s. 1.

118 Peter Nichols, "Cool Welcome For The Pope In Ankara", The Times, 29 Kasım 1979, s. 1.

seyahatlerinde olduğu gibi uçaktan indikten sonra yeri öptüğü bilgisi *Die Welt* gazetesinde yer almıştır.¹¹⁹ O dönemde Papa'nın Türkiye'de halk tarafından layık olduğu şekilde karşılanmadığına dair yabancı gazetelerin bütün bu şikâyetlerine Milliyet gazetesinde Felek, şu cevabı vermiştir; “Önce şuraya işaret etmeliyiz. Türkiye Müslüman bir memleketdir. Bir Papaza, Hıristiyan memleketlerinde olduğu kadar candan karşılama yapması zaten söz konusu olamaz. Buna rağmen eğer güvenlik tedbirleri sebebiyle Papa'nın gelip geçeceği güzergâh ve ziyaret edeceği yerler tamamen vazifelilerden başkasına kapanmasaydı, gene de halkımız Polonyalı aziz pedere Türklere has misafirperverlikle hüsn-ü kabul gösterirdi. Hele gazetelerde Türk toprağını öperken alınmış fotoğrafları görünce.”¹²⁰

International Herald Tribune gazetesine göre, Papa'yı resmî törenle karşılamak için kırmızı halılar serilirken Başbakan Demirel'in bir aylık hükümeti -Türkiye'nin yanı başında İslami köktendincilik hareketleri yaşanmaktadır- Papa'nın dini mahiyete sahip ziyaretini minimize etmek için protokol manevralar yapmaya çaba harcamıştır. Türkiye'ye geliş amacı Roma Katolik kilisesi ile Doğu Ortodoks kiliselerinin tekrar birleşmesi çabalarını daha fazla ilerletmek olan Papa'ya, dini bir liderden çok *siyasi bir lider*¹²¹ olarak davranılacak, bu tefrik Ankara, İstanbul ve İzmir ziyaretleri boyunca devam edecektir.¹²² Böylece Türk tarihinde ilk defa bir Papa'nın “Vatikan Devlet Başkanı” sıfatıyla Türkiye'ye geldiği görülmüştür. Kendisinden önce Türkiye'ye gelen Papa'nın da Vatikan devlet başkanı sıfatını taşıdığı halde Ankara'ya gelmemiş olması karşısında Papa II. John Paul'un 30 kişiden oluşan bir heyetle Türkiye Cumhurbaşkanı'nın konuğu olarak Ankara'da kalması ve resmî görüşmeler yapmasına Türk kamuoyu tarafından ayrı bir anlam yüklenmiştir.¹²³

119 “Empfang Unter Dem Halbmond”, *Die Welt*, 29 Kasım 1979, s. 1.

120 Burhan Felek, “Papa'nın Türkiye'ye Ziyareti”, *Milliyet*, 6 Aralık 1979, s. 2.

121* Papa her ne kadar, Meksika'da Latin Amerika Başpiskoposları Üçüncü Konferansı'na katılan din adamlarına sosyal ya da siyasi önder olmaya çalışmalarını söylemişse de (“Papa: ‘Din Adamları, Siyasî Önder Olmamalı’”, *Milliyet*, 29 Ocak 1979, s. 3), kendisi siyasi bir lider olduğunu, dünya siyasi işlerine sık sık karışarak göstermiştir. Örneğin 1978 yılında Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi Vecdi Türel'i kabul ederek görüşen Papa, “Kıbrıs sorununun bir an önce hakça bir çözüme bağlanmasını” istemiştir. Kıbrıs'ta kısa sürede hakça bir çözüme ulaşmanın mümkün olduğunu inandığını belirten Papa, “İki kıtayı birbirine bağlayan, Orta Doğu gibi istikrarın hala sağlanmadığı bir bölgede bulunan ve büyük uygarlıkların kavşağında yer alan Türkiye için barışın güçlendirilmesi gerçekten acildir” demiştir. Türkiye'nin sadece barıştan yararlanmayı değil barışa katkıda bulunmayı düşünmesi gerektiğini de ifade eden Papa “Güçler dengesi ekonomik çıkarların zayıfların çıkarları aleyhine kullanılmaması gerekir.” demiştir. (“Papa, Kıbrıs Sorununun Hakça Çözümünü İstedi”, *Milliyet*, 5 Aralık 1978, s. 14) Meksika gezisinde verdiği bir demeçte, toprak sahiplerini ailelerin emeklerini ellerinden almakla suçlamıştır, Meksika'nın güneyindeki bir kasabada binlerce topraksız Kızılderili'yle yaptığı konuşmada, “Sömürüldüğünüzü biliyorum, ben sizden yanayım.” demiştir. (“Papa, Meksika'daki Kızılderililere, ‘Sizden Yanayım’ Dedi”, *Milliyet*, 31 Ocak 1979, s. 3) Resmî bir ziyaret için Vatikan'a giden Federal Almanya Cumhurbaşkanı Karl Carstens'e ise, “Ülkenizdeki yabancı işçilere sahip çıkınız, onlara ilgi gösteriniz, onları her türlü kötülüğe karşı koruyunuz. Onların insan gibi yaşamasını temin edin, ailelerini bölmeyin” şeklinde konuşarak, Federal Almanya'daki yabancı düşmanlığına imalı bir şekilde değinmiştir. (“Papa, Alman Cumhurbaşkanı'ndan Yabancılara Sahip Olmasını İstedi”, *Milliyet*, 31 Ekim 1982, s. 5)

122 “Because of Moslem Unrest-Turkey Apprehensive Over Pope's Visit”, *International Herald Tribune*, 28 Kasım 1979, s. 1. Bu kararı yerinde bulan Erduran köşe yazısında şunları yazmıştır; “Tepesinde oturan kişi tüm güzel sözlerine ve ‘manevi değerler’ avukatlığına karşı dünya çapındaki bir ekonomik ve siyasal gücün yöneticisidir. Attığı her adımda Doğu-Batı dengesini etkilemekten, sosyalist ülkelerdeki Katoliklerle bağları tazelemeye, Hıristiyanlığın dünyasal gücünü pekiştirmekten petrol bölgelerine seslenmeye değin, maddesel değer hesapları bulunur. Onun için şimdiki Papa'nın ülkemizde Tanrı'nın değil de batının vekili bir devlet başkanı karşılanması yerinde oldu. Bu doğru değerlendirmeyi yapıp uygulayabilenlere aferin!” (Refik Erduran, “Mercek-Bir ‘Vekil’”, *Milliyet*, 30 Kasım 1979, s. 8)

123 Nilüfer Yalçın, “Papa, Bugün Ankara'da Devlet Başkanı Olarak Karşılanacak”, *Milliyet*, 30 Kasım 1979, s. 9; “Papa Bir ‘Devlet Başkanı’ Olarak Karşılanacak”, *Milliyet*, 23 Kasım 1979, s. 12. Bundan önce Türkiye'yi ziyaret eden Papa VI. Paul'un Cumhurbaşkanı tarafından karşılanması ve Ankara'ya değil İstanbul'a gelmesi o dönemde Cumhuriyet Senatosu'nda tartışılmıştır. Dışişleri Bakanı Çağlayangil, duyulan ihtiyaç üzerine Senato'da şu

Papa, diğer büyük dinlerle ilişkileri destekleyen İkinci Vatikan Konsili'nin görüşlerini desteklemektedir ve Türkiye'ye uçuşu sırasında, tek Tanrılı bir inanca sahip olan İslam'a saygı duyduğunu söylemiştir. Fakat o daha çok çözmek için geldiği karışıklığa son vererek ekümenik başarı vaadini yerine getirmeye yoğunlaşmıştır. Papa'nın ziyareti, Müslüman dünyasında İran'ın durumu nedeniyle tansiyonun yükseldiği bir döneme denk geldiği için Batı yanlısı bir hareket olarak görülmüştür.¹²⁴ Müslüman dünyasında yükselen bir gerginlik dönemine denk gelen bu ziyaret dolayısıyla Papa, yaptığı konuşmada dinleyicilerine ılımlı olmaları ve kendilerine hâkim olmaları için seslenmiş; İslam, Yahudi¹²⁵ ve Hıristiyanlığın takipçilerine “doğru ahlaki davranışın” takipçisi olmalarını tavsiye etmiştir. Gerginliğin bir sebebi de İran'daki karmaşa ve Tahran'daki Amerika Büyükelçiliği'ndeki rehinelere¹²⁶ Faktat Papa konuşmalarında direkt olarak rehinelere konusuna referans vermemiş bazı Müslüman ülkelerdeki dini köktendincilik hakkındaki kaygılarına işaret etmekle yetinmiştir. Yine de Papa'nın bu açıklamayı yapmak için 45 milyonluk Müslüman bir ülkenin başkentini seçmesi, İslam dünyasının başka yerlerinde İran'ın devrimci lideri ve dini aşırılık yanlılarının takipçilerine yönelik bir mesaj olarak yorumlanmıştır. Müslüman bir ülkeye ilk ziyaretinin

açıklamayı yapmıştır; “Sayın Papa VI. Paul memleketimizi ziyaret etmek, devlet başkanı ve hükümet üyeleriyle tanışmak ve ülkemizin kutsal yerlerini gezmek için gelmektedir.” Çağlayangil ayrıca “Papa'nın her gittiği yerde devlet başkanları tarafından karşılandığını, nitekim Amerika'yı ziyaretinde de Johnson'un kendisini karşılamak üzere New York'a kadar geldiğini” belirtmiştir. “Cumhurbaşkanı Sunay daha önceden hazırlanmış programına göre bu ziyaret sırasında İstanbul'da bulunacağı için Papa'yı karşılayacak, Papa da Cumhurbaşkanı Sunay'ı ziyaret edecektir. Bu iade-i ziyaret Papalık protokolüne göre ilk defa vaki olmaktadır.” (“Athenagoras da Vatikan'a Gidecek”, Milliyet, 21 Temmuz 1967, s. 7) Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi Mehmet Özgüneş, “Acaba topraklarımıza gelen bir devlet reisi Cumhurbaşkanımızı Ankara'da mı ziyaret edecektir, yoksa Cumhurbaşkanımız İstanbul'a mı gidecektir?” (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 6. Dönem 43. Cilt 89. Birleşim, 18 Temmuz 1967, s. 123) diye sormuştur. Yabancı basında da Papa II. John Paul'un Ankara'ya gelmesi vurgulanmıştır; “VI. Paul, 1967'de Türkiye'ye kısa bir ziyarette bulundu. Bu vesileyle o da İstanbul ve Efes'e gitmiş, ancak Ankara'ya gitmemiştir”. (Friedrich Meinsner, “Türkei-Reise: Der Papst Sucht Den Dialog Mit Den Orthodoxen”, Die Welt, 20 Kasım 1979, s. 8) Başka bir haberden; “İlk başkent ziyareti: Roma Katolik kilisesi Papa'sı II. John Paul, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkentini ziyaret eden ilk Papa'dır. Ondan önce Türkiye'ye gelen VI. Paul, Ortodoks kilisesi liderleriyle ekümenik konuşmalar yapmak için İstanbul'a gelmişti.” (Pope In Turkey To Nurture Ties”, Courier Express, 29 Kasım 1979, s. 21)

124 “The Pope Inspects a Guard of Honour On His Arrival At Ankara Airport”, The Times, 29 Kasım 1979, s. 10. Nitekim Türkiye'de o dönemde Başbakan Demirel hükümet programını ilan etmiş ve Türkiye'nin Batı yanlısı bir dış politika izlemeye devam edeceğini belirtmiştir. Türkiye'nin NATO üyeliği lehine olacak politikalara devam edeceği anlaşılmaktadır. (“Turkey Premier Pledges Pro-West Foreign Policy”, International Herald Tribune, 20 Kasım 1979, s. 1.) Türkiye İran'daki gibi İslami bir devrim yaşayacak dini altyapıya sahip değildir. Atatürk 1920 yılında modernleştirme hareketlerine başladığında devletin bünyesine işlemiş dini hiyerarşiyi çıkarmış, böylece hükümetten maaş alan dini liderler İran'da olduğu gibi etki ve güç gösterememişlerdir. Kısmen bu nedenlerden dolayı ABD, Türkiye'yi diğer Müslüman ülkelerde olduğu gibi tehlikeli görmemiştir. Dışişleri Bakanlığı 11 Müslüman ülkedeki çok gerekli olmayan diplomat ve görevlilerini geri çağırırken bu listede Türkiye yoktur. (“Islam Fury Makes Turkey Jittery About Pope's Visit”, International Herald Tribune, 28 Kasım 1979, s. 2.)

125 II. John Paul, Yahudi cemaatiyle de diyaloga özel bir dikkat göstermiştir. (Jean Duhaime, « L'ancienne Alliance jamais révoquée » dans les interventions récentes des papes, Théologiques, Cilt 24, Sayı 2, 2016, s. 147-166, s. 151) Daha öncesinde 1Ekim 1966 tarihinde Papa VI. Paul bir Katolik-Yahudi ilişkileri birimi oluşturmuştur. Bu kurum 1970 yılından itibaren yılda bir kez toplanarak diyalog toplantıları yapmaya başlamıştır. (Mustafa Alıcı, “Katolik-Yahudi Diyalogu: Tarihçe ve Ana Konular”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2013, ss. 135-156, s. 137, 138.)

126* 1 Nisan 1979'da İran İslam Cumhuriyeti ilan edilmiş, bu durum İran kamuoyunda bölünmelere yol açmıştır. Bölünmeler 1979 yılının yaz aylarında sert mücadelelere dönüşmüş ve 4 Kasım 1979'da Humeyni'nin çağrısına uyan “İmam çizgisinin devamçıları/talebeleri” adı verilen bir grup ABD'nin Tahran Büyükelçiliği binasını basarak çalışanları rehine almıştır. (Vasib Aliyev, Devrim Sonrası İran-ABD İlişkileri (1979-1991), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 25) Bu rehinelere serbest bırakılması Ocak 1981'de Cezayir'in arabuluculuğuyla mümkün olmuş (Aliyev, a.g.t., s. 12), 444 gün süren rehine krizi, İran İslam Cumhuriyeti'nin en yüksek makamı tarafından da onaylanmıştır. (Ferzat Sametli, İran İslam Cumhuriyeti'nde Uluslararası Hukuk Anlayışı: Rehine Krizi, Salman Rüşdi Krizi ve Çocuk İdamları Örnekleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2019, s. 100)

ilk iki günü boyunca -her ne kadar programı Roma Katolikleri ve Doğu Ortodoksluğunun uzlaşmasını geliştirme arayışları hakkındaki ekümenik tartışmalar tarafından tayin edilse de- Papa direkt olarak Müslümanlarla konuşuyormuş gibi gözükmekten endişe etmiştir. Türk Hükümeti'nin bu ziyaretin dini mahiyetini minimize etmeye kalkışmasına rağmen, Papa tek Tanrıya inanan üç dinin mensuplarının evrensel ibadet temalarının tekrar tekrar altını çizmiştir. Böyle yaparak o dönemde Roma Katolik Kilisesinin Ortodoks Doğu Kilisesi ile yakınlaşma çabalarını bir çeşit modern dönem Haçlı Seferi olarak gören Müslümanların kaygılarını yatıştırmaya kararlı olduğunu göstermiştir.¹²⁷

Papa'nın Dönüşü

Papa "yerine getirdiği diğer görevlerden daha önemli" olduğunu belirttiği Türkiye ziyaretinden, çok hevesle sağlamaya çalıştığı ekümenik başarıyı elde ederek ayrıldığını ifade etmiş,¹²⁸ Türkiye gezisinden söz ederken "Türkiye'ye hacca gidişim" deyimini kullanmıştır.¹²⁹

Papa, İtalya'ya dönüşünde uçağının Yugoslavya ve Bulgaristan üzerinden dolaşmak yerine -Türkiye'den gelen uçaklara kapalı olan- Yunanistan hava sahasından geçmesini istemiştir. Papa'nın bu isteğini diplomatik yollardan Yunan hükümetine bildirdiği ve bu girişimin Türk-Yunan ilişkilerine olumlu etkide bulunacağı bildirilmiştir.¹³⁰ İtalyan havayolu Alitalia'nın verdiği bilgiye göre, Yunanistan uzun zamandır devam ettiği Türkiye'ye gidiş ve dönüşlerde uyguladığı havayollarını kullanma yasağını Papa'nın Roma'ya dönmesi için kaldırmıştır. Havayolu şirketi yetkilisi, Alitalia'nın Papa'nın üç günlük ziyaret sonrasında Yunanistan'ın üzerinde uçuş izni aldığını fakat şirketin bu rotayı kullanmasının kesin olmadığını söylemiştir. Yunanistan, Türkiye'den geliş ve gidişlerde kendi hava sahasının kullanılmasını, 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs müdahalesinden sonra yasaklamıştı ve o zamandan beri İtalya'dan Türkiye'ye uçuşlar Yugoslavya ve Bulgaristan üzerinden yapılıyordu. Yunanistan'ın bu kararının iki ülke arasındaki uzun süreli gergin ilişkileri geliştirme çabalarında önemli bir adım olup olmadığı kestirilemezken, bunun Papa'ya gösterilen saygının önemli bir ifadesi olduğu belirtilmiştir. Türkiye Papa'nın rotasıyla yoğun bir şekilde ilgilidir. Papa Türkiye'ye ulaştıktan ve Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün elini sıktıktan hemen sonra Türk lider ona "*Hangi rotayı kullandınız?*" diye sormuştur. Papa, "*Roma'dan Adriyatik Denizine, oradan Yugoslavya ve Bulgaristan'a*" diye cevap vermiştir.¹³¹

İtalya'ya dönerken özel uçağında gazetecilerle yaptığı sohbette "İrlanda ve ABD'ye yaptığınız gezilerde yüzbinlerce kişi tarafından karşılandıktan sonra Türkiye'de karşılanışınız sönük değil miydi?" sorusuna "*Hayır, Müslüman bir ülkeye gittiğimi biliyordum.*" cevabını

127 William Claiborne, "In Speech In Ankara-Pope Issues Veiled Appeal For Restraint by Moslems", International Herald Tribune, 30 Kasım 1979, s. 1.

128 Peter Nichols, "West Europe- The Pope Ends Visit To Turkey With Orthodox Support For Pursuing Path Of Christian Unity", The Times, 1 Aralık 1979, s. 4.

129 "Papa Türkiye Gezisi İçin 'Hac' Dedi", Milliyet, 3 Aralık 1979, s. 4. Bir konuşmasında da "bu hac yolculuğunda" ifadesini kullanmıştır. Discurso Del Papa Juan Pablo II Al Regresar A Roma, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791130_rientro-turchia.html.

130 "Papa, Yunan Hava Sahasının Uçağına Açılmasını İstedi", Milliyet, 27 Kasım 1979, s. 12.

131 "The Pope Inspects a Guard of Honour On His Arrival At Ankara Airport", The Times, 29 Kasım 1979, s. 10.

vermiştir. İtalya’da havaalanında halk ile konuşan Papa, ilk kez ziyaret ettiği İslam ülkesi Türkiye’de dinleri ne olursa olsun her insanın kalbinde anlayış ve kardeşlik istekleri yattığını anladığını söylemiştir.¹³²

Ülkesine döndükten sonra Korutürk’e gönderdiği mesajda Papa; *“Son üç gün zarfında bana bahşedilen pek nazik ev sahipliği için ekselanslarına ve yapmayı kalben çok arzuladığım bu seyahatimin düzenlenmesinde müessir bir şekilde yardımcı olan Türk makamlarına Vatikan’a döner dönmez içten şükranlarımı ifade etmek isterim. Bütün Türk milletinin barış ve refahı hususunda beslediğim dostane temennilerimi ekselanslarına yinelerim”* demiştir.¹³³

Vatikan’da Hıristiyan-Müslüman masasından sorumlu Thomas Michel, Papa II. John Paul için şöyle demiştir; *“Hiçbir Papa, Papa Jean Paul’ün yaptığı kadar Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki ilişkiye yeterince önem vermemiştir. Gerek, Asya, Afrika ve Orta Doğu’daki Müslümanların arasında yaşayan Hıristiyanlara ve Avrupa’dakilere yaptığı konuşmalarda ve gerekse, pek çok İslam ülkesine yaptığı seyahatlerinde yaptığı konuşmalarda, Hıristiyan-Müslüman diyalogunu esas alan bir zemin hazırlamış ve bu iki tek tanrılı dinin takipçileri arasında, bir arada yaşamaları için gereken prensipleri oluşturma girişiminde bulunmuştur.”*¹³⁴

Sonuç

Osmanlı Devleti döneminde kapitülasyonlar sayesinde Katoliklerin hamiliğini yapan Fransa’nın büyükelçiliği aracılığıyla Osmanlı ile ilişki kurabilen Vatikan, Fransız himayesini aşarak Türkiye ile diplomatik ilişkiler kurmayı başaramamıştır. Lozan Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması Türkiye-Vatikan ilişkilerinde Fransa’nın aracılığına artık gerek kalmadığını gösterse de, Vatikan Fransa’dan çekindiği için resmî ilişkilerin başlatılmasında sağlam bir irade gösterememiştir. Sonrasında Vatikan’ın İstanbul temsilcisi yeni Türk Devleti’nin başındaki yetkililerle yaptığı görüşmelerde, onları dini mahiyete sahip Vatikan devletiyle resmî ilişkilerin kurulması konusunda sahip oldukları “laiklik” anlayışının yarattığı endişeler yüzünden isteksiz bulduğunu raporunda yazmıştır. Diğer yandan II. Dünya Savaşı’na giden süreçte Türkiye’nin Mussolini liderliğindeki İtalya’nın revizyonist politikaları karşısında duyduğu endişeler Vatikan ile ilişkileri de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu isteksizlik ve endişelerin giderilmesi zaman alsa da sonrasında karşılıklı temasların ve ziyaretlerin başladığı görülür. Dolayısıyla Papaların Türkiye ziyaretleri Türkiye’nin bu endişelerinden sıyrılmasına karşı bir teşekkür anlamı da taşımaktadır.

Papaların Türkiye’ye yaptıkları ziyaretler, Vatikan’la ilişkilerin resmen başladığı 1960 yılı sonrasında gerçekleşmiştir. Türkiye’yi ziyaret eden ikinci Papa olan Papa II. John Paul’un bir İslam ülkesine ilk seyahatini yapmadan önce, bu gezinin anlamını sorgulamaya zorlandığı ve ziyaretinin selefi Papa VI. Paul’un Türkiye ziyaretinin gölgesinde geçtiği anlaşılmaktadır. Ziyarete karar verilen zaman dilimi hem Ortadoğu hem de Türkiye Cumhuriyeti için zor ve karışık siyasi olayların yaşandığı bir dönemdir. Bu konuda hem yakın

132 “Papa: ‘Türkiye’de Her İnsanın Kalbinde Kardeşlik ve Anlayış Yattığını Anladım’”, Milliyet, 2 Aralık 1979, s. 4.

133 “Papa Korutürk’e Teşekkür Etti”, Milliyet, 4 Aralık 1979, s. 9.

134 Troll SJ, a.g.m., s. 61.

çevresinin hem dünyadaki Katolik Hıristiyan kamuoyunun "Papa'nın İslam ile Hıristiyanlık arasındaki gerilimin arttığı bu dönemde gerçekleştirdiği Türkiye seyahati için yanlış zaman değil mi?" gibi olumsuz yorumları kendisini etkilemiş olmalıdır. Fakat Papa'nın Katolikler ile Ortodoksların birleşmesi ile Müslümanlar ve Hıristiyanların uzlaşması için bu ziyareti yapmaya karar verdiği anlaşılmaktadır.

Türk tarihinde ilk defa bir Papa'nın "Vatikan Devlet Başkanı" sıfatıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'ya geldiği görülmüştür. Bunun iki devlet arasında resmî ve siyasi görünümlü bir ziyaret olduğu anlaşılrsa da, yabancı basında Papa'nın protokol gereği devletin başındakilerle görüşmekle beraber aslında Türkleri değil, Hz. Meryem'in dünyadaki son günlerini geçirdiği Efes'i ve bütün bunların üzerinde doğuda 14 Ortodoks kilisesi tarafından tanınan ekümenik patriği I. Dimitrios'u ziyaret edeceği vurgulanmıştır. Yine yabancı basında, Türkiye'ye resmî bir lider olarak gelmesi de, ülkelerine yapılan bu ziyaret nedeniyle sıkıntılı olan Türk devlet yetkililerinin kibar olsalar da hoş geldin karşılama aşırı şekilde soğuk davrandıkları iddia edilmiştir. Bazı yorumcular ise Müslüman bir ülkede bunun normal olduğu fikrinde birleşmişlerdir

Hem Türk Hükümeti hem de İstanbul ekümenik Patriği I. Dimitrios tarafından davet edildiğini söyleyen Papa, Türkiye'ye gideceğini ve Roma Katolik ve Ortodoks kiliselerinin tekrar bir araya gelmesi için çalışacağını söylemiştir. Kendisinin yurtdışındaki dördüncü gezisi olan Türkiye ziyaretinin en önemli amacı, neredeyse 1.000 yıldır çatışan Roma Katolik ve Ortodoks kiliselerini yeniden birleştirme çabalarını devam ettirmektir. İki kilise arasındaki görüş ayrılıkları, Papa'nın yanılmazlığı ve evrensel kilise üzerindeki yargılama yetkisinde Papa'nın önceliğinin Ortodoks kiliseleri tarafından tanınmamasından kaynaklanmaktadır. Türklerin hassasiyeti yüzünden Bizans dünyasının kalıntısı ve Yunan hâkimiyetinin hatırası olarak görülen Patriklik ile Papanın görüşmesi Türk kamuoyunda basitçe "çeşitli dinlere mensup toplumların liderlerinin buluşması" olarak gösterilmeye gayret edilmiştir.

Papa II. John Paul'dan önce Türkiye'ye gelen Papa VI. Paul, Ortodoks kilisesi liderleriyle ekümenik konuşmalar yapmak için İstanbul'a gelmiş, Ortodoks kilisesinin Vatikan tarafından burada afroz edilmesinden dolayı Ayasofya'yı özellikle ziyaret etmiş ve ziyareti sırasında Hıristiyan adetlerine göre diz çökerek dua etmiştir. Fakat VI. Paul'un Türk kamuoyunda çok tepki toplayan bu davranışı nedeniyle II. John Paul'un da bu hatayı yapmaması beklenmiş ve sonuçta II. John Paul Türk yetkililerin kaygılarını dikkate alarak Ayasofya'yı sadece ziyaret etmekle yetinmiş, aynı dua sahnesi bu ziyarette yaşanmamıştır.

Bu ziyaretten önce, Ortodoks ve Katolik kiliseler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için 1976 yılında iki taraf din görevlilerinden oluşan iki ayrı komisyon kurularak bir hazırlık çalışması başlatılmış ve 1978 yılının ilkbaharında ortaklaşa kurulan düzenleme kurulu buluşarak yapılacaklar üzerinde anlaşmıştır. Fakat bunun iki tarafın otoriteleri tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Artık sadece önemli teolojik farklılıklar hakkındaki tartışmalara başlamak gerekmektedir, bu yüzden Papa'nın, İstanbul'daki kilisenin hamisi St. Andrew bayramına denk gelen ziyaretinin zamanlaması önemlidir. 11. yüzyıldaki klikleşmeden beri tarihte ilk defa Ortodoks ayiniyle ilgili bir kutlamada Katolik Papa ve Ortodoks İstanbul Patriği birlikte yer almışlardır.

Papa Ankara, İstanbul ve İzmir’de çeşitli konuşmalar yapmış, dini fanatizme dönülmesinden, din savaşlarından, insanların kendilerini ve inançlarını yok etmelerinden ve bunların her zaman Tanrı adına yapılmasından endişeli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca İslâm’ın monoteist bir din olduğunu, Müslümanların Hz. İsa’yı peygamber olarak tanıdıklarını ve Hz. Meryem’e saygı gösterdiklerini vurgulamıştır. Papa, çoğu zaman unutulmuş şeyin, Hıristiyanlık, İslâm ve Museviliğin hem Hz. İsa hem de Hz. Meryem’i tanımları, her üç dinin de tek, her şeye kadir, merhametli bir Tanrı’ya inanmaları olduğunu söylemiştir.

Böylece birçok ilkin yaşandığı bu hassas ziyaret bitmiş, Türk yetkililerin terör saldırıları konusundaki tehditlere karşı aldıkları ve aşırı olduğu yönünde eleştirilen önlemler sayesinde bir aksilik yaşanmamıştır. Papa da sağlamaya çalıştığı ekümenik başarıyı elde ettiği ve yerine getirdiği diğer görevlerden daha önemli olduğunu belirttiği ziyaretinin sonunda Türkiye’den mutlu ve memnun ayrılmıştır. Kendisine soğuk karşılandığına dair sorulan sorular ise Müslüman bir ülkeyi ziyaret ettiğinin farkında olduğunu söyleyerek ustaca cevaplayarak geçiştirmiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

BCA

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Sürelî Yayınlar

Adirondack Daily Enterprise

Catholic Social Science Review

Courier Express

Die Welt

Die Zeit

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Hürriyet

International Herald Tribune

Milliyet

North Country Catholic

Press-Republican

The Journal

The Observer

The Times

Telif Eserler

Alıcı, Mustafa (2013), “Katolik-Yahudi Diyalogu: Tarihçe ve Ana Konular”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, ss. 135-156.

Aliyev, Vasib (2007), *Devrim Sonrası İnan-ABD İlişkileri (1979-1991)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Biçici, Mehmet (2017), "Papa Eftim ve Milli Mücadeledeki Önemi", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16 (2), ss. 453-460.
- Çevik, Zeki, "Milli Mücadele'de Mustafa Kemal İle Papa Mektuplaşması", *Turkish Studies*, Volume 2/1, Kış 2007, ss. 219-226.
- Çoban, Bekir Zakir (2009), *Geçmişten Günümüze Papalık*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Çoban, Bekir Zakir (2017), "Nostra Aetate'nin Arkaplanı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XLVI, ss. 7-34.
- Duhaime, Jean (2016), « L'ancienne Alliance jamais révoquée » dans les interventions récentes des papes, *Théologiques*, Cilt 24, Sayı 2, ss. 147-166.
- Güllü, Ramazan Erhan (2019), "Vatikan'ın Devletleşmesi ve Türk Kamuoyu", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 36, ss. 1-28.
- Marmara, Rinaldo (2005), *Türk Dostu Papa XXIII. Jean*, Çev.: Dominik Pamir, Anadolu Ofset, İstanbul.
- Marmara, Rinaldo (2012), *Vatikan Gizli Arşiv Belgeleri Işığında Türkiye İle Vatikan Diplomatik İlişkilere Doğru*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Özdemir, Nazif, *Hıristiyanlıkta Konsiller ve II. Vatikan Konsili'nde Müslümanlarla İlgili Kararlar*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2019.
- Raymond, Janin (1969), "Biskupski (Prof. Dr Ludwik), *L'origine et l'histoire de la représentation officielle du Saint-Siège en Turquie (1204-1067)*", *Revue Des Etudes Byzantines*, Yıl 27, ss. 338-339.
- Sametli, Ferzat (2019), İran İslam Cumhuriyeti'nde Uluslararası Hukuk Anlayışı: Rehine Krizi, Salman Rüşdi Krizi ve Çocuk İdamları Örnekleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- SJ, Chrisitan W. Troll (2003), "Dinler Arası Diyalog Üzerine Katolik Öğretisi Son Resmî Dökümanların, Özellikle Hıristiyan-Müslüman İlişkileri İtibariyle Analizi", *II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri (23-27 Kasım 1998)* (II), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, ss. 54-91.
- Taşpınar, İsmail (2011), "Katolik Kilisesi'nin Modern Dünyaya Uyumu: II. Vatikan Konsili ve Katoliklerin Yaklaşımı", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41, 2, ss. 107-120.
- Topbaş, Tansel (2007), *Ekümeniklik ve Fener Rum Patrikhanesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Türkan, Ahmet (2012), "İstanbul'daki Katolik Ermeni Gruplarının Problemleri ve Papalığın Müdahaleleri (19. yy.)", *History Studies: International Journal of History*, Cilt 4 Sayı 2, 2012, ss. 317-341.
- Türkan, Ahmet, Bayram Akbulut (2019), "Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye Vatikan İlişkileri", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, ss. 123-158.
- Ulutürk, Muammer (2006), "Katolik Hıristiyanlığına Göre İsa'nın Halefi ve İlk Papa Havari Simun Petrus", *Marife*, Yıl 6, Sayı 1, ss. 145-167.
- Yelt, Ali Murat (1993), "Fatıma, The Pope And Mehmet Ali Ağca", *Islamic Studies*, Vol. 32, No. 4, ss. 447-460.

Dijital Kaynaklar

<http://www.vatican.va> (E.T.: 9.10.2010)

www.theguardian.com (E.T.: 5.6.2020)

<https://www.persee.fr> (E.T.: 3.1.2021)

Ekler

Ek-1. Türkiye Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün eşlik ettiği Papa II. John Paul üç günlük ziyaretinin başladığı Ankara Havaalanında Türk merasim kıtasının önünden geçerken.

“Virtually Isolated From Public: Strict Security In Force As Pope Arrives In Turkey”,
International Herald Tribune, 29 Kasım 1979, s. 2.

Ek-2. Die Welt gazetesinin Papa'nın Türkiye'de ziyaret edeceği yerleri gösteren haritası.

E. Antonaros, “Kleiner Empfang am Goldenen Horn”, *Die Welt*, 27 Kasım 1979, s. 1.

Papa II. John Paul'un Türkiye Ziyareti (28-30 Kasım 1979)

Ek-3. Papa II. John Paul'un Ankara ziyareti sırasında Anıtkabir ziyaretçi defterine yazdıkları.

VIAJE A TURQUÍA

LIBRO DE ORO DEL MAUSOLEO DE ATATURK

DEDICATORIA DEL SANTO PADRE JUAN PABLO II

Ankara, miércoles 28 de noviembre de 1979

El gobierno de los pueblos está en las manos del Señor. El suscita en el momento oportuno los jefes que les conviene, porque el amor a la libertad y el respeto del derecho hacen grande a una nación, pero es Dios quien garantiza el porvenir.

IOANNES PAULUS PP. II

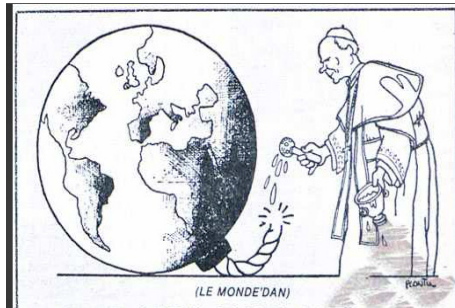
http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/es/speeches/1979/november/documents/hf_jp-ii_spe_19791128_libro-oro-ataturk.html.

Ek-4. Papa II. John Paul Esenboğa Havaalanı'na indikten sonra askeri bir şeref muhafızına giden yolda kırmızı halıyı öperken.

"Papa Geldi Her Yerde Alarm Var", *Milliyet*, 29 Kasım 1979, s. 1.

Ek-5. Le Monde'dan alınan bir karikatür.

Milliyet, 5 Ekim 1979, s. 3.

Ek-6. Papa, Türk merasim kıtasının önünden geçerken

"Empfang Unter Dem Halbmond", *Die Welt*, 29 Kasım 1979, s. 1; "The Pope Inspects a Guard of Honour On His Arrival At Ankara Airport", *The Times*, 29 Kasım 1979, s. 10.

Ek-7. Papa II. John Paul ve Patrik I. Dimitrios'un karşılaşması.

"Papst: Wir Respektieren Die Werte Des Islam", *Die Welt*, 30 Kasım 1979, s. 1; William Claiborne, "In Speech In Ankara-Pope Issues Veiled Appeal For Restraint by Moslems", *International Herald Tribune*, 30 Kasım 1979, s. 1.

Ek-8. Askerler İstanbul sokaklarını izliyorlar.

"Papal Visit", *The Times*, 28 Kasım 1979, s. 1.